

การทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 นิยาม

คำว่า “คนพิการ” มีผู้ให้นิยามหรือความหมายไว้มากมายด้วยกัน โดยจะกล่าวถึงคำจำกัดความที่สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

องค์การอนามัยโลก¹ (World Health Organization หรือ WHO) ได้ให้คำจำกัดความของ “ความพิการ” (Disability) ว่าเป็นข้อจำกัดหรือการขาดซึ่งความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมใด ๆ โดยวิธีการหรือโดยวิสัยของบุคคลทั่วไป เนื่องจากความบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใด

องค์การสหประชาชาติ² (United Nations หรือ UN) ได้ให้คำจำกัดความคำว่า “คนพิการ” (Disabled Persons) ไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Declaration on the Right of Disabled Persons) ว่าหมายถึง บุคคลซึ่งไม่สามารถสร้างหลักประกันให้แก่ตนเองไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนในด้านสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในฐานะปัจเจกบุคคลหรือในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทั่วไป เนื่องจากความสามารถทางร่างกายและจิตใจที่ไม่สมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็
มาแต่กำเนิดหรือไม่ก็ตาม

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ³ (International Labour Organization หรือ ILO) ได้ให้คำจำกัดความคำว่า “คนพิการ” (Disabled Persons) ว่าหมายถึง บุคคลที่มีหนทางในการสร้างความมั่นคงหรือการรักษาไว้หรือการแสวงหาความก้าวหน้าในอาชีพการงานที่เหมาะสมของตนลดลงอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจที่ไม่สมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็
เป็นมาแต่กำเนิดหรือไม่ก็ตาม

---

¹ รองศาสตราจารย์วิริยะ นามศิริพงษ์พันธุ์, มณฑิยา บุญตัน, อัครพรพรณ ขวัญชื่น, “รายงานการวิจัยเรื่องการแก้ไขกฎหมายที่กีดกันคนพิการในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม : ศึกษากรณีกฎหมายและกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพ, (ม.ป.ท.: ม.ป.ป.), หน้า 9

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 9

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9

พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ได้ให้คำจำกัดความของ "คนพิการ" ไว้ในมาตรา 4 ว่าหมายถึง คนที่มีความผิดปกติหรือความบกพร่องทางร่างกาย ทางสติปัญญา หรือทางจิตใจ ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ให้คำจำกัดความของ "คนพิการ" ว่าหมายถึง บุคคลซึ่งความสามารถถูกจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันและการมีส่วนร่วมทางสังคมโดยวิธีการทั่วไป เนื่องจากมีความบกพร่องของการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญาหรือการเรียนรู้ หรือมีความต้องการจำเป็นพิเศษด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตและมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป (โดยได้กำหนดและประกาศอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546)

โดยสรุปความหมายของคำว่า "คนพิการ" หมายถึง บุคคลใดก็ตามที่มีความบกพร่องหรือความผิดปกติทางด้านร่างกาย ทางสติปัญญา หรือทางจิตใจ ไม่ว่าจะเข้ามาแต่กำเนิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งส่งผลให้ความสามารถหรือศักยภาพของบุคคลผู้นั้นถูกจำกัดหรือเกิดอุปสรรคในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้มีการดำเนินชีวิตประจำวัน และมีความต้องการจำเป็นพิเศษด้านต่าง ๆ ที่ผิดไปจากบุคคลทั่วไป

2.2 ประเภทและหลักเกณฑ์คนพิการ

จากความในมาตรา 4 และมาตรา 20 ของพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 กระทรวงสาธารณสุขซึ่งมีหน้าที่โดยตรงตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว จึงได้ออกกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2537) ว่าด้วยการกำหนดประเภทและหลักเกณฑ์คนพิการ ไว้ดังต่อไปนี้

ประเภทของคนพิการ แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. คนพิการทางการมองเห็น
2. คนพิการทางการได้ยินหรือการสื่อความหมาย
3. คนพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว
4. คนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม
5. คนพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้

หลักเกณฑ์คนพิการ มีดังต่อไปนี้

1. คนพิการทางการมองเห็น ได้แก่ คนที่มีสายตาข้างที่ตีกว่า เมื่อใช้แว่นสายตาดูแล้วมองเห็นน้อยกว่า 6/18 หรือ 20/70 ลงไป จนมองไม่เห็น แม้แต่แสงสว่าง หรือ คนที่มีสายตาแคบกว่า 30 องศา
2. คนพิการทางการได้ยินหรือการสื่อความหมาย ได้แก่ คนที่ได้ยินเสียงที่ความถี่ 500 เฮิรตซ์ 1000 เฮิรตซ์ หรือ 2000 เฮิรตซ์ ในหูข้างที่ตีกว่ามีความเฉลี่ยดังต่อไปนี้
  - สำหรับเด็กอายุไม่เกิน 7 ปี เกิน 40 เดซิเบล ขึ้นไปจนไม่ได้ยินเสียง
  - สำหรับคนทั่วไป เกิน 55 เดซิเบล ขึ้นไปจนไม่ได้ยินเสียง
 หรือคนที่มีความผิดปกติหรือความบกพร่องในการเข้าใจหรือการใช้ภาษาจนไม่สามารถสื่อความหมายกับคนอื่นได้
3. คนพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว ได้แก่ คนที่มีความผิดปกติหรือความบกพร่องของร่างกายที่เห็นได้ชัดเจน และไม่สามารถประกอบกิจวัตรหลักประจำวันได้ หรือคนที่มีการสูญเสียความสามารถการเคลื่อนไหวมือ แขน ขาหรือลำตัว อันเนื่องมาจากแขนขาหรือขาขาด อัมพาตหรืออ่อนแรง โรคข้อหรืออาการปวดเรื้อรัง รวมทั้งโรคเรื้อรังในระบบการทำงานของร่างกายอื่นๆ ที่ทำให้ไม่สามารถประกอบกิจวัตรหลักประจำวันหรือดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างคนปกติได้
4. คนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม ได้แก่ คนที่มีความผิดปกติหรือบกพร่องทางจิตใจหรือสมองในส่วนของการเรียนรู้ อารมณ์ ความคิด จนไม่สามารถควบคุมความประพฤติที่จำเป็นในการดูแลตนเองหรืออยู่ร่วมกับผู้อื่น
5. คนพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ ได้แก่ คนที่มีความผิดปกติหรือความบกพร่องทางสติปัญญา หรือสมองจนไม่สามารถเรียนรู้ด้วยวิธีการศึกษาปกติได้

คนพิการที่มีความผิดปกติหรือความบกพร่องแต่ละประเภท จะมีสิทธิได้รับประโยชน์ตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ได้ ต่อเมื่อสิ้นสุดการรักษาพยาบาลตามปกติแล้ว แต่ความผิดปกติหรือความบกพร่องดังกล่าวยังคงมีอยู่ โดยจะให้ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมสังกัดโรงพยาบาลของกระทรวง ทบวง กรม โรงพยาบาลของรัฐวิสาหกิจ และโรงพยาบาลอื่นที่กระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด เป็นผู้วินิจฉัยความพิการพร้อมทั้งออกเอกสารรับรองความพิการ

2.3 สาเหตุของความพิการ

จากการศึกษาของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญองค์การอนามัยโลก (WHO Expert Committee) ได้จำแนกสาเหตุและลักษณะของความพิการทางการแพทย์ไว้ ดังนี้

1. ความพิการแต่กำเนิด ซึ่งมีสาเหตุมาจาก
  - กรรมพันธุ์ เช่น ปัญญาอ่อน ประสาทหูพิการ ตาบอด พัฒนาการทางสมองผิดปกติ เป็นต้น
  - สาเหตุที่ไม่ได้มาจากกรรมพันธุ์ เช่น การกินยาผิด ความผิดปกติจากการติดเชื้อระหว่างการตั้งครรภ์ และระหว่างคลอด จนส่งผลให้เด็กที่เกิดมามีความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจพฤติกรรม สติปัญญา สมองพิการ เป็นต้น
2. โรคติดต่อ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความพิการได้ เช่น โรคไขสันหลังอักเสบหรือโปลิโอ ซึ่งทำให้กล้ามเนื้อแขนขาลีบ เป็นต้น
3. โรคที่ไม่ติดต่อ ซึ่งมีสาเหตุจากโรคระบบการเคลื่อนไหวต่างๆ เช่น ปวดหลัง ปวดข้อ ความพิการจากกระดูก กล้ามเนื้อ อัมพาต โรคหัวใจ โรคปอด เบาหวาน หูตึง หูหนวก ตาบอด เป็นไข ลมชัก เป็นต้น
4. โรคจิตประเภทต่างๆ เช่น ซึมเศร้า ย้ำคิดย้ำทำ เป็นต้น
5. โรคพิษสุราเรื้อรัง และการติดสารเสพติดต่าง ๆ
6. เกิดจากมลภาวะสิ่งแวดล้อมและอุบัติเหตุต่าง ๆ ทั้งจากการสัญจรทางน้ำ ทางบก และทางอากาศ อุบัติเหตุจากการทำงาน การต่อสู้จากภัยสงคราม เป็นต้น
7. ภาวะทุพโภชนาการ การขาดสารอาหารทั้งระหว่างการตั้งครรภ์ และการเลี้ยงดู ทำให้เกิดความพิการได้ทั้งทางสติปัญญา และทางร่างกาย
8. สาเหตุอื่นๆ เช่น การได้รับสารพิษ สารปรอท สารตะกั่ว การได้ยินเสียงดังหรือเสียงอึกทึกเป็นประจำทำให้ประสาทหูพิการ การรักษาพยาบาลที่ไม่ถูกวิธี เช่น การกินยาผิดใช้ยาผิด เช่น การหยอดตาด้วยยาสมุนไพรที่เป็นอันตรายทำให้ตาบอด เป็นต้น

2.4 แนวคิดและทฤษฎี

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องข้องกับเรื่อง "องค์กรทางสังคมและการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพคนพิการ: กรณีศึกษาศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ" โดยมีแนวคิดดังต่อไปนี้

2.4.1 แนวคิดความเสมอภาค

2.4.2 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิ

2.4.2.1 สิทธิมนุษยชน

2.4.2.2 สิทธิคนพิการ

2.4.3 แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

2.4.3.1 การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

2.4.3.2 การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534

2.4.3.3 การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (Community Based Rehabilitation: CBR)

2.4.4 แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security)

2.4.1 แนวคิดความเสมอภาค

อานนท์ ตั้งพิทักษ์ไกร⁴ ได้กล่าวถึงความเสมอภาคไว้ว่า มีการเริ่มต้นมาจากข้อถกเถียงที่มุ่งปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกันอย่างไม่เสมอภาคกันโดยไม่มีเหตุผล เช่นความไม่เสมอภาคกันในเรื่องสีผิว เพศ การปฏิบัติอย่างไม่เสมอภาคกันทางกฎหมาย ความไม่เสมอภาคกันระหว่างคนพิการและคนปกติ ความไม่เสมอภาคกันระหว่างคนจนและคนรวย เป็นต้น

เมื่อเรากล่าวว่า มนุษย์ทุกคนเสมอภาคกัน ไม่ได้หมายความว่ามนุษย์ทุกคนควรที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกันในทุก ๆ สถานการณ์ แต่มนุษย์ทุกคนควรที่จะได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไปตามสภาวะแวดล้อมของเขา ซึ่งจะไม่มีภารกิจกันหรือขีดขวางบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดเป็นพิเศษ โดยเราสามารถมองความเสมอภาคกันได้ 2 ด้าน คือในด้านที่เหมือนกันของ

⁴ อานนท์ ตั้งพิทักษ์ไกร, "ความเสมอภาคของโอกาสการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษาและสังคมของคนพิการ: ศึกษากรณีคนพิการตาบอด" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2544), หน้า 16-20

มนุษย์ และในด้านที่แตกต่างกันของมนุษย์ ว่ามนุษย์แต่ละคนมีอะไรที่เหมือนหรือแตกต่างกันและควรที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร การนำเอาเรื่องความเสมอภาคมาใช้ในสังคม จะต้องคำนึงถึง 2 ประการ คือ ความพยายามที่จะลดความไม่เสมอภาคกันในสังคม และแนวทางที่จะนำไปสู่ความเสมอภาค โดยวิธีนี้อาจจะต้องมีข้อกำหนดหรือเงื่อนไขบังคับให้บุคคลกระทำตามที่รัฐบาลกำหนดไว้ เช่น การออกกฎหมายให้นายจ้างรับคนพิการเข้าทำงาน การให้โรงเรียนรับเด็กพิการเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติ เป็นต้น

ปิยฤดี ไชยพร⁵ ได้กล่าวถึงทฤษฎีความเสมอภาคทางทรัพยากรของโรนัลด์ ดอว์คิน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าหมายถึง การที่รัฐต้องปฏิบัติต่อพลเมืองทุกคนด้วยความเคารพและใส่ใจในตัวคนเหล่านั้นในฐานะบุคคลที่เท่าเทียมกัน โดยการจัดสรรที่เสมอภาค ในแบบเสรีนิยมนั้น รัฐจะต้องให้ความสำคัญและจัดสรรเครื่องบรรเทาทุกข์ที่มากกว่าให้กับผู้ที่มีความเดือดร้อนมากกว่า เพื่อให้แต่ละคนมีหลักประกันว่าพวกเขามีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตแบบที่ตนเลือกเท่าเทียมกัน ทรัพยากรจึงเข้ามาเป็นประเด็นของความเสมอภาคเพราะมีความสัมพันธ์กับโอกาสในการดำเนินชีวิต การจัดสรรทรัพยากรจึงต้องทำอย่างเท่าเทียมกันเพื่อเป็นการประกันโอกาสอันเท่าเทียมกัน

ทรัพยากรในความหมายของโรนัลด์ ดอว์คิน หมายถึง ทรัพย์สิน เงินทอง ความมั่งคั่ง สิทธิ และสิ่งที่คุณค่าได้รับมาจากธรรมชาติหรือจากอิทธิพลการเลี้ยงดู เช่น ร่างกายที่ปกติหรือพิการ ทักษะ และพรสวรรค์ เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรที่แต่ละคนมี และถูกใช้ร่วมกับทรัพยากรทางวัตถุเพื่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ในชีวิต พละกำลังร่างกายจึงเป็นทรัพยากรสำหรับการบรรลุเป้าหมาย จากตรงนี้ โรนัลด์ ดอว์คิน ได้สรุปว่า “คนซึ่งพิการแต่กำเนิดเริ่มต้นด้วยทรัพยากรที่มีน้อยกว่าคนอื่น และจึงควรได้รับอนุญาตให้ไล่ตามคนอื่นได้ โดยการถ่ายโอนทรัพยากรมาให้แก่เขาก่อนสิ่งที่เหลืออยู่จะถูกนำออกขายในตลาดที่เสมอภาค”

โดยที่รัฐนั้นมีหน้าที่ให้หลักประกันว่าเสรีภาพของทุกคนจะได้รับการเคารพและคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน และต้องดำเนินมาตรการที่เป็นการให้หลักประกันว่าทุกคนจะมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการบรรลุถึงรูปแบบชีวิตที่แต่ละคนเลือกสำหรับตนเอง

⁵ ปิยฤดี ไชยพร, “ทฤษฎีความเสมอภาคของโรนัลด์ ดอว์คิน” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 11-65

บรรเจิด สิงคะเนติ⁶ ได้กล่าวถึง หลักความเสมอภาคว่าเป็นหลักพื้นฐานของ คัดัดศีรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งหมายความว่า มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาย่อมมีคัดัดศีรีความเป็นมนุษย์ และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองที่เท่าเทียมกัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีความแตกต่างกันในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ถิ่นกำเนิด ฯลฯ ก็ตาม การพิจารณาตามหลักความเสมอภาคนั้นจำเป็นต้องมีการพิจารณาถึงความแตกต่างของบุคคลประกอบด้วย ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการปฏิบัติที่แตกต่างกันบ้างในบางกรณี เช่น กรณีที่รัฐให้เงินช่วยเหลือหรือให้สวัสดิการพิเศษแก่คนพิการ กรณีนี้ไม่ถือว่าเป็นการปฏิบัติที่ไม่เสมอภาคเพราะคนพิการมีความไม่เสมอภาคและความไม่เท่าเทียมกันทางด้านร่างกายอยู่ก่อนแล้วนั่นเอง

องค์การสหประชาชาติ⁷ ได้มีการออก “กฎมาตรฐานว่าด้วยการสร้างความเสมอภาคทางโอกาสให้แก่คนพิการ พ.ศ. 2537” ขึ้น โดยอาศัยประสบการณ์ที่ได้จากการดำเนินงานในช่วงทศวรรษคนพิการขององค์การสหประชาชาติ ทศวรรษที่ 1 (พ.ศ. 2526-2535) ร่วมกับกฎหมายระหว่างประเทศที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยมีจุดประสงค์เพื่อความมั่นใจว่า คนพิการในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม สามารถที่จะใช้สิทธิของตนเองและมีภาระหน้าที่เช่นเดียวกับสมาชิกอื่นของสังคมได้ นอกจากนี้ในทุกสังคมยังมีอุปสรรคที่ขวางกั้นคนพิการไม่ให้ใช้สิทธิและเสรีภาพที่มีอยู่ จึงเป็นการยากที่คนพิการจะได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงเป็นความรับผิดชอบของรัฐสมาชิกที่จะดำเนินงานเพื่อขจัดอุปสรรคดังกล่าวออกไป โดยที่คนพิการและองค์กรคนพิการมีส่วนร่วมในการสร้างความเสมอภาคทางโอกาสนี้ด้วย

แม้ว่ากฎมาตรฐานฉบับนี้จะไม่มีการบังคับใช้แต่ก็ถือเป็นประเพณีปฏิบัติระหว่างประเทศได้ อันมีนัยที่แสดงให้เห็นถึงพันธกรณีทางศีลธรรมและการเมืองของรัฐสมาชิกที่จะร่วมดำเนินงานเพื่อสร้างความเสมอภาคทางโอกาสให้แก่คนพิการ โดยเน้นหลัก ความรับผิดชอบ การปฏิบัติ การและความร่วมมือซึ่งกันและกัน โดยเน้นให้ความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการ การช่วยคนพิการให้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และสร้างความเสมอภาคให้กับคนพิการ โดยเป้าหมายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่เท่าเทียมกันมีดังนี้ การเข้าถึงสิ่งต่าง ๆ การศึกษา การจ้างงาน การประกันรายได้และการประกันสังคม ชีวิตครอบครัวและเกียรติภูมิของบุคคล วัฒนธรรม นันทนาการและการกีฬา และศาสนา โดยสามารถสรุปรายละเอียดด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

⁶ บรรเจิด สิงคะเนติ, สาขานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เรื่องหลักความเสมอภาค, (กรุงเทพฯ: องค์การคำของคุรุสภา, 2543), หน้า 1-3

⁷ แผนกประสานนโยบายและการพัฒนาที่ยั่งยืน องค์การสหประชาชาติ, กฎมาตรฐานว่าด้วยการสร้างความเสมอภาคทางโอกาสให้แก่คนพิการ องค์การสหประชาชาติ พ.ศ. 2537, แปลโดย จิราลักษณ์ จงสถิตมัน, (ม.ป.ท., 2541) หน้า 1-24

1. การเข้าถึงสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการสร้างความเสมอภาคทางโอกาสให้แก่คนพิการ ทั้งการเข้าถึงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการติดต่อสื่อสาร โดยรัฐต้องขจัดอุปสรรคในการเข้าถึงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้แก่คนพิการ เช่นอาคาร สถานที่ ถนนหนทาง สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ บริการขนส่งสาธารณะ การคมนาคมขนส่งอื่น ๆ เป็นต้น และคนพิการ ครอบครัวและผู้พิทักษ์สิทธิประโยชน์ให้แก่คนพิการควรเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ รวมทั้งมีบริการข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีที่หลากหลายเหมาะสมกับแต่ละความพิการ รวมถึงบริการสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ด้วย

2. การศึกษา รัฐต้องให้โอกาสทางการศึกษาที่เสมอภาคแก่คนพิการ ในสถานศึกษาแบบเรียนร่วมและรัฐต้องประกันระบบการศึกษาของคนพิการเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษา

3. การจ้างงาน รัฐต้องเพิ่มศักยภาพแก่คนพิการในการใช้สิทธิทางด้านมนุษยชนของตนเองโดยเฉพาะในด้านการจ้างงาน คนพิการทั้งในเขตเมืองและในเขตชนบทจะต้องได้รับโอกาสอันเท่าเทียมกับบุคคลอื่นที่จะได้รับการจ้างงาน กฎหมายและข้อบังคับในด้านการจ้างงานจะต้องไม่เลือกปฏิบัติต่อคนพิการ คนพิการจะต้องได้รับการว่าจ้างงานในตลาดแรงงานที่เปิดกว้างเสรี

4. การประกันรายได้และการประกันสังคม รัฐต้องประกันการสนับสนุนรายได้แก่คนพิการอย่างเพียงพอ รัฐควรประกันรายได้ให้แก่คนพิการอันเนื่องมาจากการทำงาน โครงการประกันสังคมและสวัสดิการสังคมที่มี คนพิการต้องไม่ถูกกีดกันจะต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ นอกจากนั้นระบบประกันสังคมควรประกอบด้วยการสร้างสิ่งจูงใจคนพิการได้ฟื้นฟูความสามารถในการหารายได้ของตนเองใหม่

5. ชีวิตครอบครัวและเกียรติภูมิของบุคคล รัฐต้องส่งเสริมให้คนพิการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในชีวิตครอบครัว ส่งเสริมสิทธิของคนพิการที่จะมีเกียรติภูมิและประกันว่ากฎหมายจะไม่มีทางเลือกปฏิบัติต่อคนพิการในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศ การแต่งงาน และการเป็นผู้ปกครองเด็ก รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงเจตคติในทางลบต่อคนพิการเกี่ยวกับการแต่งงาน เพศสัมพันธ์และการเป็นผู้ปกครองด้วย

6. วัฒนธรรม คนพิการจะต้องได้รับการยอมรับในฐานะส่วนหนึ่งของสังคม และสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป รัฐต้องประกันว่า คนพิการมีโอกาสที่จะใช้ประโยชน์จากศักยภาพตนเองที่จะสร้างสรรค์มีศิลปะ เช่น ลีลาศ ดนตรี วรรณกรรม วาดภาพ ประติมากรรม เป็นต้น รวมทั้งมีการส่งเสริมให้มีการจัดสถานที่สำหรับการแสดงทางวัฒนธรรมสำหรับคนพิการด้วย

7. **นันทนาการและการกีฬา** คนพิการจะต้องมีโอกาสอันเท่าเทียมกับบุคคลอื่นในการร่วมกิจกรรมนันทนาการและเล่นกีฬา โดยให้คนพิการสามารถเข้าถึงสถานที่จัดกิจกรรมนันทนาการและกีฬาได้ เช่น โรงแรม ชายหาด สนามกีฬา เป็นต้น ควรให้โอกาสคนพิการได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมกีฬา ซึ่งรวมไปถึงการแข่งขัน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนันทนาการและการท่องเที่ยวควรให้บริการทุกคนรวมถึงคนพิการและคำนึงถึงความต้องการเฉพาะของคนพิการด้วย

8. **ศาสนา** รัฐต้องส่งเสริมให้คนพิการได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา ในชุมชนของตนเอง รวมถึงการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความพิการแก่สถาบันและองค์กรทางศาสนา

จะเห็นได้ว่าองค์การสหประชาชาติได้ให้ความสำคัญต่อคนพิการเพื่อให้มีสิทธิได้รับโอกาสทางสังคมเช่นเดียวกับคนปกติ จึงได้มีการออกเป็นกฎหมายมาตรฐานว่าด้วยการสร้างความเสมอภาคทางโอกาสให้แก่คนพิการขึ้น โดยมีการระบุไว้อย่างครอบคลุม 8 ด้านดังกล่าว เพื่อให้คนพิการสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข โดยได้รับสวัสดิการและการปฏิบัติจากรัฐและสังคมอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม

แผนปฏิบัติการระดับโลกว่าด้วยเรื่องคนพิการ^๑ (World Program of Action Concerning Disabled Persons) ได้กล่าวถึงความเสมอภาคทางโอกาสว่าหมายถึง วิธีการอันจะทำให้คนพิการได้รับประโยชน์จากระบบทั่วไปของสังคมเช่นคนทั่วไป โดยมีกฎแห่งความเสมอภาคระหว่างคนพิการและคนไม่พิการว่า ความต้องการในสิ่งจำเป็นของแต่ละบุคคลย่อมมีความสำคัญเท่ากันและความต้องการนี้ย่อมเป็นปฐมฐานของการวางแผนของสังคม และจะต้องทำทุกทางเพื่อความมั่นใจว่า แต่ละบุคคลจะได้รับโอกาสอันเท่าเทียมกันในการให้ความร่วมมือ นโยบายเกี่ยวกับคนพิการควรให้แน่ใจว่าคนพิการเข้าไปใช้บริการชุมชนได้ทุกอย่าง และเมื่อคนพิการมีสิทธิอันเท่าเทียมแล้วเขาย่อมมีหน้าที่อันเท่าเทียมด้วย โดยที่สังคมต้องเชื่อในความสามารถของคนพิการให้มากขึ้น

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน การปฏิบัติที่มีความเสมอภาคและเท่าเทียมนั้น จะต้องพิจารณาถึงพื้นฐานและความแตกต่างของบุคคลและสภาพแวดล้อมที่ต่างกันออกไปด้วย ไม่สามารถปฏิบัติเหมือน ๆ กันได้ในทุกคนหรือทุกสถานการณ์ ซึ่งจะต้องอาศัยการพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป เช่นในกรณีของคนพิการนั้นจะมีความไม่เท่าเทียมและความไม่เสมอภาคทางด้านร่างกายอยู่แล้ว ดังนั้น บุคคลเหล่านี้จึงควรได้รับสิ่ง

^๑ คณะกรรมการการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน สภาผู้แทนราษฎร ร่วมกับ สถาบันพระปกเกล้า, รายงานการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่องสิทธิมนุษยชนของคนพิการ ครั้งที่ 2. (นนทบุรี : เอ.พี. กราฟิคส์, 2545) หน้า 50

ชดเชยหรือทดแทนที่สามารถช่วยให้บุคคลที่มีความพิการเหล่านี้สามารถดำรงชีวิตในสังคมร่วมกับบุคคลปกติได้อย่างมีศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกันหรือไม่ต่ำต้อยกว่า โดยจะต้องพิจารณาสิ่งทดแทนหรือชดเชยนี้ให้มีความครอบคลุมและตรงกับความต้องการของคนพิการมากที่สุด เพื่อคนพิการจะได้มีโอกาสที่จะพัฒนาศักยภาพและปรับตัวเองให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมร่วมกับคนทั่วไปได้อย่างเป็นปกติสุข มีเกียรติและศักดิ์ศรี รวมถึงการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมในทุก ๆ ด้านนั่นเอง

2.4.2 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิ

ในที่นี้ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงแนวคิดที่เกี่ยวกับ "สิทธิ" โดยจะแบ่งออกเป็น 2 แนวคิด นั่นก็คือ แนวคิดสิทธิมนุษยชนและแนวคิดสิทธิคนพิการ โดยมีรายละเอียดดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

2.4.2.1 สิทธิมนุษยชน

ในระยะแรก ๆ ของการเผยแพร่แนวคิดเกี่ยวกับสิทธินั้น ได้ใช้คำว่า "สิทธิธรรมชาติ" (Natural Rights) เพื่อเป็นการยืนยันว่า "สิทธิ" มาจากธรรมชาติ เพราะคนในสมัยก่อนเคารพในธรรมชาติและยอมรับว่าธรรมชาติเป็นผู้กำหนดระเบียบอันถูกต้องแห่งจักรวาล ต่อมาเมื่อผู้คนเข้าใจสิทธิมากขึ้น คำว่า "สิทธิธรรมชาติ" จึงค่อย ๆ กลายเป็น "สิทธิมนุษยชน" (Human Rights)

นักคิดที่มีชื่อเสียงหลายคนทั้งโทมัส ฮ็อบส์ (Thomas Hobbes) จอห์น ล็อก (John Locke) มองเตสกีเออ (Montesquieu) ฌอง ชาร์ค รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) อิมมานูเอล คาน (Immanuel Kant) เป็นต้น ต่างมีทัศนคติว่า รัฐบาลโดยชอบหรือผู้ปกครองที่ชอบธรรมนั้นจะต้องได้รับอำนาจการปกครองมาจากผู้ได้ปกครองเท่านั้น นั่นคือ บุคคลในสังคมในฐานะปัจเจกบุคคลย่อมสามารถที่จะเรียกร้องสิทธิหรือมีสิทธิ สิ่งเหล่านี้ไม่มีผู้ใดมาขยับยั้งหรือพรากเอาไปได้ สิ่งเหล่านี้เป็นของบุคคลในสังคมและมีใช้ว่าจะได้มาจากผู้มีอำนาจเหนือในสังคมนั้น ๆ⁹

เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงด้านการคุ้มครองสิทธิของบุคคลฉบับหนึ่งคือ คำประกาศอิสรภาพ (The Declaration of Independence) แห่งสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้ประกาศเอกสารฉบับดังกล่าวขึ้น เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1776 โดยมีข้อความที่รับรองสิทธิของประชาชนอย่างชัดเจน ดังวรรคที่สองที่มีข้อความว่า

⁹ นพนิต สุริยะ, สิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2537), หน้า 12-14

“เราถือความจริงซึ่งได้ประจักษ์แก่ตัวเราเองแล้วว่า มนุษย์เราเกิดมาย่อมเท่าเทียมกัน และต่างก็ได้รับสิทธิบางประการซึ่งไม่อาจโอนให้แก่กัน ได้มาจากพระเจ้า กล่าวคือ สิทธิในชีวิต สิทธิในเสรีภาพ และสิทธิในการแสวงหาความสุข และเพื่อที่จะป้องกันสิทธิเหล่านี้ จึงได้จัดตั้งขึ้นซึ่งรัฐบาลที่ ได้รับอำนาจอันชอบธรรมด้วยความยินยอมของประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครอง เมื่อเป็นเช่นนี้หากรัฐบาลดำเนินการปกครองไปในทางที่เป็นปรปักษ์ต่อหลักการดังกล่าว เมื่อใดเมื่อนั้นก็เป็นสิทธิของประชาชนที่จะเปลี่ยนแปลงหรือเลิกล้มรัฐบาลนั้นเสียได้ และกลับสถาปนารัฐบาลใหม่ขึ้นตามที่เห็นว่าจะทำให้เขาได้รับความปลอดภัยและยังความผาสุกให้เกิดขึ้นมากที่สุด”

นอกจากนั้นยังมีเอกสารฉบับอื่น ๆ ที่มีความสำคัญเกี่ยวกับการรับรองสิทธิมนุษยชน เช่น ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และพลเมือง(The Declaration of the Rights of Man and the Citizen) ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งถูกประกาศเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม ค.ศ. 1789 ในปฏิญญาฉบับนี้ได้เน้นย้ำว่า “มนุษย์ทุกคนเกิดมาโดยมีความเป็นอิสระและสิทธิเท่าเทียมกัน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาไว้ซึ่งสิทธิตามธรรมชาติและโอนกันไม่ได้ของมนุษย์ นอกจากนี้ยังยอมรับว่าสิทธิในทรัพย์สินเป็นสิทธิที่ล่วงละเมิดไม่ได้ และยังระบุถึงสิทธิในการพูดโดยเสรี การพิมพ์โดยเสรี เสรีภาพในการนับถือศาสนา และเสรีภาพจากการถูกจับกุมตามอำเภอใจอีกด้วย ซึ่งเอกสารฉบับนี้นับว่ามีชื่อเสียงที่สุดและได้รับการกล่าวอ้างอยู่เสมอจนเป็นแม่บทในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน¹⁰

นับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมามนุษย์ได้พยายามหาคำตอบว่ามนุษย์ทุกคนนั้นมีสิทธิประจำตัวที่ไม่สามารถโอนให้แก่กันหรือทำลายลงได้ ทำให้แนวคิดในทางปรัชญาวิวัฒนาการมาสู่หลักของกฎหมาย โดยที่ประเทศต่าง ๆ บัญญัติกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิของบุคคลไว้ แต่ผลยังไม่เป็นที่พอใจ เพราะมนุษย์ในประเทศต่าง ๆ ยังได้รับสิทธิที่ไม่เท่าเทียมกัน จึงได้มีการนำหลักกฎหมายระหว่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ คือ องค์การสหประชาชาติเข้ามาร่วมในการคุ้มครองสิทธิ ต่อมาจึงได้เกิดเป็น “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 เป็นการนำความคิดเห็นในทางปรัชญาเกี่ยวกับสิทธิของมนุษย์มาบัญญัติไว้ในเอกสารฉบับเดียวกัน เพื่อรับรองสิทธิมนุษยชนเป็นมาตรฐานสากล ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา สิทธิมนุษยชนจึงได้ทวีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับและเป็นหน้าที่ที่ประเทศต่าง ๆ จะต้องช่วยกันหาทางคุ้มครองมนุษยชนให้ดีที่สุด¹¹

¹⁰ นพนิต สุริยะ, สิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2537), หน้า 1-6

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 27-34

แนวคิดเรื่อง "สิทธิ" ลักษณะของสิทธิสำหรับในสังคมไทยนั้นเดิมจะเป็นเรื่องของความเมตตาที่ผู้ปกครองมอบให้แก่ผู้ที่อยู่ใต้ปกครองเพราะปรารถนาให้ผู้อยู่ใต้ปกครองมีความร่มเย็นอยู่ดีมีสุข ซึ่งมีความแตกต่างจากสังคมตะวันตกที่มองแนวคิดเรื่องสิทธิว่าเป็นสิ่งที่มีกับตัวตั้งแต่เกิด ใครมากกล้าก็รายไม่ได้¹²

สิทธิมนุษยชน มีความหมายตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีจะต้องปฏิบัติตาม

สิทธิมนุษยชน¹³ ในความหมายของวิชัย ศรีรัตน์ หมายถึง สิทธิอันจำเป็นที่มนุษย์พึงมีเพื่อให้มนุษย์ได้มีชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี การที่มนุษย์จะมีชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรีไม่ใช่เพียงแค่การมีชีวิตอยู่เท่านั้น แต่มนุษย์จะต้องมีสิทธิที่จะพัฒนาตนเองเพื่อให้บรรลุถึงการมีชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีด้วย ดังนั้นมนุษย์จึงมีสิทธิในปัจจุบันที่เป็นหนทางหรือเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของตนด้วยไม่ว่าจะเป็นการศึกษา การได้รับส่วนแบ่งจากทรัพยากรของรัฐ (การมีส่วนร่วมในการจัดทรัพยากร) การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น มนุษย์ไม่อาจจะพัฒนาศักยภาพของตนเองได้หากสังคมนั้นไม่เอื้ออำนวยหรือให้โอกาสในการพัฒนาความเป็นมนุษย์

สิทธิมนุษยชน¹⁴ หมายถึง สิทธิพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนพึงได้รับการดูแลคุ้มครองและบริการจากรัฐโดยเท่าเทียมกัน ซึ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ได้ระบุถึงสิทธิที่มนุษย์พึงได้รับจากรัฐของตนอย่างเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ

สิทธิมนุษยชน ในความหมายของ วไล ฌ บ่อมเพชร หมายถึง เป็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค ตลอดจนเสรีภาพและอิสรภาพในชีวิตและร่างกาย ซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์และเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กฎหมายที่เกี่ยวข้องตามหลักการสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ตลอดจนแนวทางปฏิบัติของกฎหมายระหว่างประเทศ และข้อตกลงระหว่างประเทศไทยที่พันธกรณีต้องปฏิบัติตาม

¹² นพนิธิ สุริยะ, *สิทธิมนุษยชน*. (กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2537), หน้า 20-21

¹³ วิชัย ศรีรัตน์, *สิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย*, (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช : 2543) หน้า 1-2

¹⁴ ชิวาพร คุ้มจอหอ, "กลยุทธ์การใช้ TQM เพื่อพัฒนากระบวนการมีอาชีพคนพิการของกรมประชาสงเคราะห์ กรณีศึกษา ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 25

สิทธิมนุษยชน¹⁵ ในความหมายของระพีพรรณ คำหอม หมายถึง สิทธิของบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองโดยหลักบังคับของกฎหมาย ภายใต้หลักการเกียรติศักดิ์ สิทธิที่เท่าเทียมกัน ความเสมอภาค ที่จะเป็นการส่งเสริมให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีสุข

สิทธิมนุษยชนซึ่งระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ก็เช่นเดียวกับสิทธิตามธรรมชาติคือ แม้ข้อความต่าง ๆ ของปฏิญญาจะระบุว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิ...” สิทธิเช่นว่านี้ยังไม่มีฐานะเป็นสิทธิตามกฎหมายอย่างแท้จริง คือเป็นแต่เพียงการยอมรับว่า ฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์นั้นควรมีสสิทธิดะไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับรัฐต่าง ๆ จะได้นำไปบัญญัติเป็นสิทธิตามกฎหมายภายในต่อไป จะเห็นได้ว่าสิทธิมนุษยชนนั้นมีความแตกต่างกับสิทธิตามกฎหมายตรงที่ สิทธิตามกฎหมายนั้นจำเป็นต้องมีผลบังคับใช้ แต่สิทธิมนุษยชนหรือสิทธิธรรมชาติ นั้นบางอย่างอาจมีผลบังคับและบางอย่างก็ไม่ต้องมีผลบังคับ¹⁶

2.4.2.2 แนวคิดสิทธิคนพิการ

องค์การสหประชาชาติ¹⁷ เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2518 องค์การสหประชาชาติได้มีการประกาศ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิคนพิการ” (The Declaration on the Rights of Disabled Persons) ขึ้น เพื่อให้ความสำคัญกับคนพิการที่จะต้องได้รับความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และมีสิทธิอันเท่าเทียมโดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ เช่นเดียวกับคนทั่วไปในสังคม โดยเนื้อหาในปฏิญญานั้นมีสรุปได้ดังนี้

1. คนพิการคือ บุคคลใดก็ตามซึ่งไม่สามารถประกันการจืดจางมาได้ซึ่งสิ่งอันจำเป็นต่อการดำรงชีพตามปกติของตนเองและ/หรือต่อสังคม อันเป็นผลมาจากความบกพร่องไม่ว่าจะโดยกำเนิดหรือไม่ก็ตาม

2. คนพิการต้องได้รับสิทธิทั้งหมดตามที่ระบุไว้ในปฏิญญานี้โดยไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ และไม่มีทางเลือกปฏิบัติ ในเรื่องเผ่าพันธุ์ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา นโยบายด้านการเมืองหรือความคิด ต้นตอของชาติและสังคม ฐานะ ชาติกำเนิด หรือสถานการณ์อื่นใดที่เกี่ยวข้องกับคนพิการผู้นั้นหรือครอบครัว

¹⁵ จีราวัลย์ คงถาวร, “ความเป็นไปได้ในการจ้างงานคนพิการของบริษัท มิตรชุบิชิ มอเตอร์ส (ประเทศไทย) จำกัด” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), หน้า 18

¹⁶ ฤพล พงษ์, สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ, (กรุงเทพฯ : การเวก, 2520), หน้า 77-79

¹⁷ เอมอร ไชยบัวแดง, “ประสิทธิผลของการปฏิบัติตามนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ: ด้านสังคม” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะพัฒนบริหารศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2539), หน้า 10

3. คนพิการมีสิทธิที่จะได้รับความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ คนพิการไม่ว่าจะมีสาเหตุ ลักษณะ และความร้ายแรงของความพิการอย่างไรก็ตาม ย่อมมีสิทธิพื้นฐานเช่นเดียวกับเหล่าพลเมืองซึ่งมีอายุเท่าเทียมกัน อันมีนัยบ่งบอกถึงการให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกต่อสิทธิในการดำรงชีพที่เหมาะสม เป็นปกติและสมบูรณ์ เท่าที่จะเป็นไปได้
4. คนพิการมีสิทธิด้านพลเมืองและมีสิทธิทางการเมืองเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ
5. คนพิการมีสิทธิได้รับการปฏิบัติตามมาตรการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้เพื่อให้พวกเขาเหล่านั้นสามารถพึ่งตนเองเท่าที่จะเป็นไปได้
6. คนพิการมีสิทธิที่จะได้รับการรักษาทางการแพทย์ รวมทั้งการใช้อวัยวะเทียม ได้รับการฟื้นฟูบำบัดทางการแพทย์ สังคม การศึกษา การฝึกอบรมวิชาชีพ และการฟื้นฟูสมรรถภาพ ความช่วยเหลือ การให้คำปรึกษา และบริการต่าง ๆ ที่จะช่วยให้พัฒนาความสามารถ และทักษะได้ในระดับสูงสุดและช่วยในกระบวนการเข้าสู่สังคม หรือกลับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอีกครั้ง
7. คนพิการมีสิทธิได้รับหลักประกันทางเศรษฐกิจและสังคม และระดับการดำรงชีพที่เหมาะสม มีสิทธิตามความสามารถของพวกเขาในการแสวงหาและคงไว้ซึ่งการจ้างงานหรือประกอบอาชีพ
8. คนพิการมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาเกี่ยวกับความต้องการพิเศษของพวกเขาในทุกระดับของการวางแผนด้านเศรษฐกิจและสังคม
9. คนพิการมีสิทธิที่จะอยู่อาศัยกับครอบครัวหรือผู้ปกครองของเขา และสามารถเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม ในเรื่องเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยจะไม่มีคนพิการคนใดได้รับการปฏิบัติที่แตกต่าง เว้นแต่กรณีเพื่อความจำเป็นของสภาพของพวกเขา หรือเพื่อการพัฒนาที่พวกเขาจะได้รับ หากคนพิการจำเป็นต้องอาศัยอยู่ในสถานที่จัดไว้ให้พิเศษ สภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ ณ ที่นั้น ต้องใกล้เคียงกับสภาวะปกติของคนในวัยเดียวกันให้มากที่สุด
10. คนพิการจะรับการปกป้องจากการแสวงหาผลประโยชน์ทุกรูปแบบ กฎเกณฑ์และการปฏิบัติที่มีลักษณะเลือกปฏิบัติ ละเมิดหรือเหยียดหยาม
11. คนพิการสามารถได้รับประโยชน์ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่เหมาะสม เพื่อป้องกันตนเองและทรัพย์สิน หากมีการพิจารณาคดีตามกระบวนการทางศาลต่อพวกเขา จะต้องกระทำโดยคำนึงถึงสภาพร่างกายและจิตใจของเขาด้วย
12. องค์การเกี่ยวกับคนพิการสามารถเป็นที่ปรึกษาในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการ
13. คนพิการ ครอบครัว และชุมชนจะมีสิทธิที่จะได้รับการแจ้งให้ทราบอย่างเต็มที่ด้วยวิธีที่เหมาะสมเกี่ยวกับสิทธิต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในปฏิญญา

และสำหรับในประเทศไทยนั้น ได้มีการประกาศ “ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย พ.ศ. 2541” ขึ้น เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ.2541 ในสมัยของนายชวน หลีกภัย ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น โดยให้ความสำคัญกับสิทธิ โอกาส ความเสมอภาคและการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของคนพิการ โดยมีเนื้อหา ดังนี้

1. คนพิการมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ มีสิทธิ และเสรีภาพแห่งบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในฐานะพลเมืองไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และมีสิทธิต่างๆ ตามที่ระบุไว้ภายใต้ปฏิญญาฉบับนี้ โดยไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ และโดยปราศจากการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา การเมือง ภาษา ถิ่นกำเนิด เพศ อายุ หรือสถานะอื่นใด
2. คนพิการมีสิทธิแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง
3. คนพิการมีสิทธิเข้าร่วมในการตัดสินใจกำหนดนโยบาย และแผนงานทุกด้านที่เกี่ยวกับคนพิการ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น
4. คนพิการมีสิทธิได้รับการดูแลฟื้นฟูสมรรถภาพ และพัฒนา ตั้งแต่แรกเกิดและแรกเริ่มที่พบความพิการ รวมทั้งผู้ปกครองและครอบครัวของคนพิการต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐในทุกด้าน เพื่อให้สามารถฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาคนพิการอย่างเต็มศักยภาพและสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละบุคคล
5. คนพิการมีสิทธิได้รับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างอิสระได้ด้วยตนเองอย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล
6. คนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพในทุกระดับทุกรูปแบบของการจัดการศึกษา ตามความต้องการของคนพิการอย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยไม่มีการจำกัด กีดกันเลือกปฏิบัติ หรือข้อยกเว้นใด ๆ
7. คนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพ การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพทุกประเภท ได้รับการจ้างงาน หรือว่าจ้างเข้าทำงานตามความต้องการและความสามารถโดยได้รับค่าตอบแทน และสวัสดิการ ได้รับความก้าวหน้ารวมทั้งได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานโดยไม่มีการกีดกันหรือเลือกปฏิบัติ
8. คนพิการมีสิทธิได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการถูกคุกคามทางเพศ ทำร้ายร่างกายและจิตใจ กักขัง เอาไรต์เอาเปรียบ หรือการแสวงหาประโยชน์ใดๆ จากความพิการ ทั้งนี้ให้ได้รับความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป
9. คนพิการมีสิทธิอยู่ร่วมกับครอบครัว ชุมชนของตน และมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชน และสังคม

10. คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลือจากรัฐ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป
11. คนพิการมีสิทธิได้รับการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ให้ครอบครัว ชุมชน และสังคมได้รับรู้ และเข้าใจในคนพิการในทางที่สร้างสรรค์โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิ ศักยภาพ และความสามารถ รวมทั้งการบำเพ็ญประโยชน์ของคนพิการ
12. คนพิการมีสิทธิได้รับและเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการ ทั้งนี้ ต้องได้รับการสนับสนุนให้มีสื่อทุกประเภทที่เหมาะสมกับความพิการ รวมทั้งต้องจัดให้มีล่ามภาษามือ อักษรเบรลล์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรืออุปกรณ์พิเศษอื่น ๆ ที่ใช้ในการสื่อสาร
13. คนพิการและครอบครัว ชุมชน สังคม มีสิทธิได้รับและเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เพื่อทราบถึงสิทธิอันระบุไว้ในปฏิญญานี้โดยทั่วถึง
14. รัฐต้องให้ความสำคัญและปฏิบัติตามพันธสัญญาที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ ซึ่งได้ลงนามหรือตกลงร่วมกัน ในระดับประเทศและระดับนานาชาติ

โดยปฏิญญาทั้งสองฉบับนี้ต่างก็มีเนื้อหาที่ให้ความคุ้มครองสิทธิในด้านต่าง ๆ ที่คนพิการพึงได้รับจากรัฐเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป จากประเด็นเรื่องสิทธิดังกล่าวไปแล้วข้างต้น สามารถสรุปสาระสำคัญของสิทธิคนพิการได้ว่า หมายถึง สิทธิที่ให้ไว้โดยไม่มีข้อแม้หรือการเลือกปฏิบัติ คนพิการทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์เทียบเท่ากับคนทั่วไปไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการเมือง สิทธิในการมีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายเกี่ยวกับคนพิการ สิทธิในการได้รับการคุ้มครอง สิทธิทางการแพทย์ รวมทั้งสิทธิในการฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อให้มีทักษะ ความรู้ และสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยที่สิทธิคนพิการนั้นนั้นมีพื้นฐานมาจากสิทธิมนุษยชนที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทั้งหลายต่างมีโดยเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นบุคคลหนึ่งในสังคมโลก ซึ่งสิทธิเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความเสมอภาคและโอกาสทางสังคมของคนพิการนั่นเอง

จากที่ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและสิทธิคนพิการข้างต้น จะเห็นได้ว่าทั้งสิทธิมนุษยชนและสิทธิคนพิการนั้นเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมากเพราะสิทธิคนพิการถือเป็นส่วนหนึ่งในเรื่องของสิทธิมนุษยชนนั่นเอง ซึ่งก็กล่าวถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล โดยที่สิทธิดังกล่าวนี้จะไม่มีการเลือกปฏิบัติไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีความแตกต่างกันทั้งเพศ อายุ ศาสนา หรือแม้แต่สภาพร่างกายก็ตาม

2.4.3 แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

แนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการมีวิวัฒนาการมาจากภาวะหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 เนื่องจากภาวะหลังสงครามทำให้มีคนพิการเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเพื่อให้คนพิการสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยไม่เป็นภาระของครอบครัวและสังคมจึงเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น จึงได้มีการเปลี่ยนรูปแบบการให้ความช่วยเหลือคนพิการจากการให้การสงเคราะห์มาเป็นการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในด้านต่าง ๆ เพื่อให้คนพิการสามารถช่วยเหลือตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติ

โดยในที่นี้จะพูดถึง 2 แนวคิด คือ แนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และแนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน

2.4.3.1 การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

การฟื้นฟูสมรรถภาพ¹⁸ ตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ในมาตราที่ 4 หมายถึง การเสริมสร้างสมรรถภาพหรือการเสริมสร้างความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้น โดยอาศัยวิธีการทางการแพทย์ ทางการศึกษา ทางสังคม และการฝึกอาชีพเพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสทำงาน หรือดำรงชีวิตในสังคมที่ทัดเทียมคนปกติ

การฟื้นฟูสมรรถภาพ¹⁹ (Rehabilitation) เป็นวิธีการที่กำหนดขึ้นโดยมุ่งหวังให้บริการแก่บุคคลที่มีความเจ็บป่วยและคนพิการ ทั้งในรายที่เจ็บป่วยหรือผู้ที่จะต้องได้รับการดูแลรักษาระยะยาว ผู้สูงอายุ ผู้ที่อยู่ในระยะพักฟื้น ให้ได้รับการปรับสภาพทั้งทางร่างกายจิตใจ สังคม สติปัญญา และเศรษฐกิจให้กลับคืนสู่สภาพเดิมเท่าที่จะทำได้เพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเองปฏิบัติหน้าที่การงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่พึงกระทำได้ตามอัตรภาพของแต่ละบุคคล และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ

¹⁸ พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534, ราชกิจจานุเบกษา(ฉบับพิเศษ), เล่ม 108 ตอนที่ 205 (วันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2534), มาตรา 4.

¹⁹ ชนิษฐา เทวินทรภักดี, คู่มือทางการฟื้นฟูสมรรถภาพ: คู่มือพัฒนาที่ยั่งยืนของคนพิการ, (กรุงเทพฯ: กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2540), หน้า 14

วิคเตอร์ เจ บัลทาสาร์ (Victor J. Baltazar)²⁰ ที่ปรึกษาการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการตามแผนเพื่อการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ กล่าวถึง การฟื้นฟูสมรรถภาพว่า เป็นกระบวนการช่วยเหลือคนพิการให้สามารถปรับปรุงตัวในทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้บำเพ็ญประโยชน์ได้สูงสุดตามสมรรถภาพที่เขามีอยู่ แต่เพื่อให้เข้าใจและเห็นคุณค่าในทางปฏิบัติได้ดีขึ้นก็อาจกล่าวได้ว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพ คือ การป้องกันเท่าที่จะทำได้มิให้ความพิการกลายเป็นสิ่งถาวร และการช่วยให้คนพิการเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญในชีวิตประจำวันเนื่องจากความพิการของเขา

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO)²¹ ได้ให้นิยาม การฟื้นฟูสมรรถภาพ เป็น 2 ลักษณะ คือ

การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ ได้แก่ การใช้มาตรการทางการแพทย์ทุกอย่างเพื่อให้คนพิการคืนสู่สภาพปกติโดยเร็วที่สุด มาตรการเหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ในสาขาการแพทย์ทางกายภาพ และนำมาเป็นเครื่องช่วยการบำบัดรักษาโดยทางยา หรือทางการผ่าตัดที่แพทย์เป็นผู้ดำเนินการ

การฟื้นฟูสมรรถภาพในแง่ของสังคมสงเคราะห์ คือ การปรับสภาพคนพิการให้กลับคืนไปสู่การใช้ประโยชน์ทางร่างกาย จิตใจ สังคม ทางเศรษฐกิจและการอาชีพอย่างสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น ถ้าเป็นการสูญเสียอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่ง ก็จะต้องหาวิธีให้คนพิการนั้นฝึกใช้อวัยวะหรือความสามารถอื่นในการปฏิบัติงานแทนความสามารถเดิมที่เสียไป

นายแพทย์คง สุวรรณรัตน์²² กล่าวว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการหมายถึง การทำการรักษาและฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ พร้อมทั้งให้การศึกษาและฝึกอาชีพที่เหมาะสมให้กลับสู่สภาพทางร่างกายและจิตใจ สามารถประกอบอาชีพช่วยเหลือตัวเองได้ไม่เป็นภาระต่อผู้อื่นและสังคม ดังนั้นการรักษาจึงเป็นการรักษาส่วนของร่างกายที่พิการ และบริหารส่วนของร่างกายที่ไม่พิการให้มีความแข็งแรงคล่องแคล่วสามารถทำหน้าที่ทดแทนส่วนที่พิการได้ จนสามารถประกอบอาชีพดูแลตนเองและครอบครัวและอยู่ในสังคมได้โดยอิสระ

²⁰ เกษร พันธุ์, "ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของคนพิการ." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), หน้า 11

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11

²² ร่มพร ถาวรอนุถุลกิจ, "แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการในสถานสงเคราะห์ของกรมประชาสงเคราะห์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2538), หน้า 34

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้แนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการไว้ว่า²³

1. คนพิการมีสิทธิมนุษยชนสมบูรณ์เช่นคนทั่วไป จึงควรมีสิทธิได้รับมาตรการแห่งการคุ้มครองและการช่วยเหลือ ตลอดจนโอกาสการฟื้นฟูสมรรถภาพ
2. โดยสภาพของความพิการ บุคคลเหล่านี้ย่อมได้รับความกระทบกระเทือนทางอารมณ์และจิตใจอันเนื่องมาจากปัญหาของเขาเองในด้านต่าง ๆ เขาจึงควรมีสิทธิเรียกร้องความเห็นอกเห็นใจและการสร้างสรรค์จากสังคมเป็นพิเศษ
3. ถ้าได้รับโอกาสที่เหมาะสม คนพิการจะสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ดีขึ้นได้ และจะกลายเป็นผู้ที่มีประโยชน์ต่อประเทศแทนที่จะเป็นภาระของสังคม
4. คนพิการย่อมมีความรับผิดชอบต่อชุมชนในการบำเพ็ญประโยชน์ต่อชาติเท่าที่กระทำได้ภายหลังการฟื้นฟูสมรรถภาพแล้ว
5. คนพิการต้องการมีชีวิตรอยู่อย่างอิสระในชุมชนคนปกติ แทนที่จะไปอยู่ในที่พิเศษต่างหากที่ถูกแบ่งไว้สำหรับบุคคลพิการโดยเฉพาะ
6. การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการจะสำเร็จได้ก็โดยบุคคลในวงการต่าง ๆ ในสังคมให้ความร่วมมือและให้โอกาสอย่างจริงจัง

องค์การสหประชาชาติ²⁴ จากแนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า เป็นบริการที่จัดขึ้นให้แก่คนพิการ เพื่อให้คนพิการสามารถใช้ศักยภาพที่มีอยู่ให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข โดยไม่เป็นภาระแก่ครอบครัวและสังคม โดยการฟื้นฟูสมรรถภาพนั้น องค์การสหประชาชาติได้มีการแบ่งไว้ 4 ด้าน คือ การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านสังคม และการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพ โดยรายละเอียดพอสรุปได้ดังนี้

1. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ (Medical Rehabilitation) เป็นการรักษา การป้องกัน การปรับสภาพ และการแก้ไขสภาพความพิการ ซึ่งบางครั้งอาจจำเป็นต้องมีการผ่าตัดร่วมด้วย นอกจากนี้ยังมีการใช้อวัยวะเทียมหรือที่เรียกว่า “กายอุปกรณ์” หรืออาจต้องใช้เครื่องช่วยอื่น ๆ ตามความเหมาะสมกับสภาพความพิการของแต่ละบุคคล เช่น ไม้ค้ำยันสำหรับคนขาพิการ รถเข็นสำหรับคนที่เป็นอัมพาตท่อนล่าง เครื่องช่วยฟังสำหรับคนหูตึง เป็นต้น และสิ่ง

²³ ชนิษฐา เทวินทรภักดี, เส้นทางทางการฟื้นฟูสมรรถภาพ: สู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของคนพิการ, (กรุงเทพฯ: กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2540), หน้า 17

²⁴ อานนท์ ตั้งพิทักษ์ไกร, “ความเสมอภาคของโอกาสการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษาและสังคมของคนพิการ: ศึกษากรณีคนพิการตาบอด” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2544), หน้า 24

สำคัญที่สุดในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์อีกประการหนึ่งคือ การป้องกันสาเหตุความพิการ การป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดความพิการเพิ่มขึ้นหรือพิการซ้ำซ้อน

ซึ่งการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์นี้จำเป็นต้องอาศัยวิธีการด้านเวชศาสตร์ฟื้นฟูตามขั้นตอน เช่น การตรวจวินิจฉัย การให้คำแนะนำปรึกษา การให้ยา การทำศัลยกรรม กายภาพบำบัด จิตบำบัด การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการได้ยินและการสื่อความหมาย การแก้ไขการพูด การให้กายอุปกรณ์และเครื่องช่วยคนพิการ เป็นต้น

2. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา (Educational Rehabilitation) เป็นการให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการให้ได้รับสิทธิ โอกาส และบริการทางการศึกษาตามความสามารถและความเหมาะสมกับสภาพความพิการ ในรูปแบบการศึกษาภาคบังคับ การศึกษาสายอาชีพ การศึกษาสายสามัญ อุดมศึกษา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ การเรียนในโรงเรียนพิเศษเฉพาะทาง การเรียนร่วม การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เพื่อเสริมสร้างสติปัญญา ผ่านกระบวนการเรียนรู้ และเป็นการเสริมสร้างพัฒนาด้านจริยธรรมให้กับคนพิการ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข

3. การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านสังคม (Social Rehabilitation) เป็นการให้การช่วยเหลือและสร้างความเข้าใจต่อคนพิการเพื่อให้ยอมรับกับสภาพความเป็นจริง เป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนพิการมีสภาพจิตใจที่ดีและเข้มแข็งพร้อมที่จะเผชิญต่อปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ พร้อมทั้งจะปรับตัวเองให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม และสามารถกลับมาดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับคนทั่วไปได้อย่างเป็นปกติ รวมทั้งสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สามารถช่วยเหลือตนเอง ครอบครัวยุและอาจจะรวมไปถึงชุมชนด้วย เพื่อแสดงให้เห็นความพยายามในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และการเป็นคนพิการนั้นไม่ได้สร้างปัญหาหรือภาระให้กับครอบครัวและสังคม แต่ยังสามารถทำประโยชน์คืนสู่สังคมได้ไม่ต่างจากคนปกติ คนพิการจะมีโอกาสได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น และทำให้ทัศนคติของคนทั่วไปที่มีต่อคนพิการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

ปัจจัยทางสังคมสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่เป็นอุปสรรคอย่างมากสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมของคนพิการ นั่นก็คือ เรื่องของสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอาคาร สถานที่ บริการและการขนส่งสาธารณะต่าง ๆ เป็นต้น เนื่องจากสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ถูกจัดมาสำหรับคนปกติทั่วไปเป็นหลัก โดยที่มองข้ามประชากรอีกกลุ่มซึ่งก็คือกลุ่มคนพิการ ที่เป็นสมาชิกในสังคมและเป็นพลเมืองของประเทศเช่นเดียวกับคนปกติ และมีสิทธิที่

จะได้รับบริการและสวัสดิการจากรัฐที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการ เช่นเดียวกับคนปกติ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะต่าง ๆ จะต้องคำนึงถึงความต้องการและความเหมาะสมในการใช้งานของคนพิการต่าง ๆ ด้วย จึงจะทำให้คนพิการสามารถออกมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุขอย่างแท้จริง

4. การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ (Vocational Rehabilitation) เป็นการสร้างเสริมความรู้ ความสามารถของคนพิการด้านการประกอบอาชีพ การให้คำแนะนำและสนับสนุนในการประกอบอาชีพของคนพิการ โดยจะต้องจัดให้บริการด้านการฝึกอบรมวิชาชีพตามความเหมาะสมกับสภาพความพิการ ความสามารถและความถนัดของคนพิการแต่ละคน รวมทั้งการเตรียมความพร้อมให้แก่คนพิการก่อนการออกไปประกอบอาชีพในสถานประกอบการ ภายนอกหรือการประกอบกิจการส่วนตัว เพื่อช่วยให้คนพิการมีศักยภาพและความพร้อมมากขึ้น ทั้งด้านความรู้ความสามารถ และสภาพจิตใจ เนื่องจากคนพิการอาจเกิดอาการท้อแท้ สิ้นหวังได้ง่ายกว่าคนทั่วไป เพราะคนพิการยังอยู่ในช่วงที่ภาวะทางร่างกายและจิตใจยังอ่อนแอ เพราะบางอยู่มาก จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเตรียมคนพิการให้มีความพร้อมในทุกด้านให้มากที่สุด ทั้งทางด้านร่างกาย ความรู้ความสามารถ อารมณ์และจิตใจ

การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพนั้นนับว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญมาก เพราะเป็นกระบวนการที่รวมกระบวนการฟื้นฟูทุกด้านไว้ด้วยกัน คนพิการมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ พึ่งพาตนเองได้หรือสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้ดีเพียงไรนั้น ส่วนหนึ่งดูได้จากศักยภาพหรือความสามารถทางด้านอาชีพ การประสบความสำเร็จด้านอาชีพและการทำงานนั่นเอง หากคนพิการสามารถนำความรู้ ทักษะด้านวิชาชีพที่ได้รับการฝึกอบรมไปนั้นไปใช้เลี้ยงดูตนเองได้นั้นย่อมเป็นการแสดงให้เห็นและตระหนักว่าคนพิการก็มีความสามารถและศักยภาพว่าไม่ด้อยไปกว่าคนปกติ สามารถที่จะทำประโยชน์ให้กับตนเอง ครอบครัวและสังคมได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรีเช่นเดียวกับคนปกติ ไม่ใช่ต้องการจะรอรับการสงเคราะห์จากสังคมอยู่เรื่อยไป

จากแนวคิดด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการขององค์การสหประชาชาติจะเห็นได้ว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพนั้นเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ทำให้คนพิการสามารถกลับมาใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างมีความสุข โดยไม่รู้สึถึงความแปลกแยกแตกต่าง และสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยใช้เวลาที่ได้รับการฝึกอบรมหรือความรู้ที่มีอยู่มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อเลี้ยงดูตนเองต่อไปได้โดยไม่ต้องกลายมาเป็นภาระให้กับสังคมต้องแบกรับ

นอกจากนั้น องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ได้ให้ความหมาย "การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ" ว่าหมายถึง ส่วนหนึ่งของการดำเนินงานที่ต่อเนื่องและประสานกันของการฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งครอบคลุมถึงการจัดบริการทางอาชีพด้านต่าง ๆ เช่น การแนะแนวอาชีพ การฝึกอาชีพ การเลือกบรรจุนงาน โดยมุ่งหมายให้คนพิการสามารถทำงานที่เหมาะสมเป็นงานประจำและมั่นคงได้

ริโอเชซูกะ มัทซึอิ²⁵ ที่ปรึกษาภูมิภาคขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ด้านการฟื้นฟูอาชีพคนพิการได้ให้ความคิดเห็นว่า งานเป็นเป้าหมายที่จำเป็นของคนพิการ เช่นเดียวกับคนทั่วไปเนื่องมาจากสภาพความกดดันทางเศรษฐกิจและสังคมในยุคนปัจจุบันที่ทำให้คนพิการต้องพยายามดิ้นรนและต้องการที่จะมีรายได้จากการทำงานเพื่อที่จะได้นำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน การทำงานนั้นถือเป็นคุณค่าอันสูงสุดของคนในสังคมทุกชาติ ทุกวัฒนธรรม เพราะว่าเป็นส่วนที่ทำให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ ดังนั้นเมื่อเกิดความพิการและไม่สามารถทำงานได้ คนพิการก็จะถูกตัดสินว่าเป็นผู้ที่ล้มเหลวในชีวิตที่ไม่อาจเท่าเทียมกับบุคคลอื่นในสังคมเดียวกัน แต่ความเป็นจริงแล้ว คนพิการยังต้องการมีส่วนร่วมในการใช้ชีวิตอย่างปกติในสังคม ตลอดจนในครอบครัว โรงเรียน สถานที่ทำงานซึ่งจะเป็นแหล่งสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม การพัฒนาทักษะทางสังคม และการให้ยอมรับในสังคม ถ้าคนพิการขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าวก็เท่ากับว่าคนพิการได้ถูกขัดขวางในการอยู่ร่วมกันในสังคม

คุณค่าของการทำงานแท้จริงเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต แม้ว่าการทำงานจะไม่ใช่อะไรที่จะแก้ปัญหาการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการได้ แต่ก็นับเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก อย่างไรก็ตามรัฐบาลในหลาย ๆ ประเทศยังคงมองว่าคนพิการนั้นเป็นบุคคลที่ไม่สามารถจะช่วยเหลือหรือทำประโยชน์ให้กับสังคมได้แต่เป็นเพียงบุคคลที่ควรได้รับการสงเคราะห์เท่านั้น ซึ่งการกระทำแบบนี้ก็เท่ากับว่าคนพิการต้องพึ่งพาและรอการสงเคราะห์จากสังคมเรื่อยไป ซึ่งในสภาพที่เป็นจริงแม้ว่าคนพิการจะมีสภาพร่างกายบางส่วนที่ผิดจากบุคคลอื่น ๆ ไปบ้าง แต่ถ้าหากได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างถูกต้อง และได้รับการสนับสนุนส่งเสริมแล้ว คนพิการย่อมจะดำรงชีวิตเช่นคนปกติในสังคมได้ อีกทั้งเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพ สามารถประกอบกิจการงานอย่างมีคุณภาพ ดังนั้นการมีงานทำจึงมีความสำคัญสำหรับคนพิการเพราะทำให้คนพิการได้รับการยอมรับจากสังคมในฐานะเป็นบุคคลเช่นกัน

²⁵ สิริมาต บุญยเกียรติ, "การเตรียมการของสถานประกอบการในการจ้างงานคนพิการ: ศึกษาเฉพาะสถานประกอบการที่เข้าร่วมการสัมมนาเรื่อง พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2535), หน้า 22

2.4.3.2 การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534

มาตราที่ 15 แห่งพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ได้ระบุถึงการให้การสงเคราะห์ การพัฒนาและการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการที่ได้จดทะเบียนคนพิการตามมาตรา 14 ไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยวิธีทางการแพทย์และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์ ค่าปรับสภาพทางร่างกาย ทางสติปัญญา หรือทางจิตใจ หรือเสริมสร้างทางสมรรถภาพให้ดีขึ้นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
2. การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับหรือการศึกษาสายอาชีพหรืออุดมศึกษา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติตามความเหมาะสม ซึ่งให้ได้รับการจัดเป็นสถานศึกษาเฉพาะหรือจัดรวมในสถานธรรมดาก็ได้ โดยให้ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการให้การสนับสนุนตามความเหมาะสม
3. คำแนะนำชี้แจงและปรึกษาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายและสมรรถภาพที่มีอยู่ เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้
4. การยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับคนพิการ
5. บริการจากรัฐในการเป็นคดีความและในการติดต่อกับทางราชการ

2.4.3.3 การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (Community Based Rehabilitation: CBR)

แนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (Community Based Rehabilitation: CBR) บัญญัติขึ้นจากการประชุมระหว่างองค์กรต่างประเทศ 3 องค์กร ได้แก่ องค์กรแรงงานระหว่างประเทศ (ILO), องค์กรการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) และ องค์กรอนามัยโลก (WHO) โดยบัญญัติขึ้นใน พ.ศ. 2537 (ค.ศ. 1994) โดยแนวคิดนี้ เป็นหลักยุทธศาสตร์ที่รวมอยู่ในการพัฒนาชุมชนโดยมีเป้าหมายเพื่อให้การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทั้งด้านการแพทย์ การศึกษา สังคมและอาชีพ เพื่อเสริมสร้างโอกาสที่เท่าเทียมกัน โดยให้คนพิการได้มีส่วนร่วมและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม โดยแนวคิดนี้จะ เป็นแนวทางที่เป็นมาตรฐานให้ผู้ปฏิบัติงานใช้ในการบริหารจัดการการฟื้นฟูและพัฒนาคนพิการในชุมชนของตนเอง

องค์การสหประชาชาติ²⁶ ได้ให้ความหมาย “การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน” ว่าหมายถึง การเสริมสร้างความสามารถของคนพิการให้มีสมรรถภาพดีขึ้น ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยอาศัยวิถีทางการแพทย์ การศึกษา ทางสังคม การฝึกอาชีพ และความร่วมมือของคนพิการ ครอบครัว ชุมชน รวมถึงความช่วยเหลือสนับสนุนจากองค์กรของรัฐและเอกชน ซึ่งการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน มีหลักการ ดังนี้

1. คนพิการมีศักยภาพ พัฒนาได้
2. การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น บูรณาการ ฟื้นฟูคนพิการ
3. การมีส่วนร่วมหลายฝ่าย

แนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นยุทธศาสตร์ “เชิงรุก” เข้าถึงคนพิการในชุมชน ในขณะที่การบำบัดฟื้นฟูคนพิการโดยระบบการรักษาพยาบาลในปัจจุบันอยู่ในลักษณะ “เชิงรับ”
2. เน้นการค้นหาและพัฒนาศักยภาพของคนพิการ ครอบครัวและชุมชน โดยสนับสนุนให้มี ส่วนร่วมในกระบวนการฟื้นฟูทั้งในระดับการวางแผนและการดำเนินงาน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และมีการประสานงานกัน
3. แสวงหาและใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ความรู้เดิมของชุมชน เทคโนโลยีพื้นบ้าน และทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่แล้ว

องค์ประกอบสำคัญที่ช่วยในการสนับสนุนการดำเนินงานด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน ประกอบด้วย

1. ต้องอาศัยความร่วมมือและการประสานงานกันของทุกภาคส่วน ซึ่งประกอบไปด้วย คนพิการ ครอบครัว ชุมชน พระ หน่วยงานจากทั้งภาครัฐและเอกชน นักวิชาการ และส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ และการติดตามประเมินผล

²⁶ กลุ่มการส่งเสริมศักยภาพคนพิการ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์คนพิการ สำนักส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, คู่มือเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินงานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน [Online]. สำนักส่งเสริมและพิทักษ์คนพิการ, 2549. แหล่งที่มา: http://www.oppd.opp.go.th/pwd/worddocument/MD6_2_3.doc [เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม 2550]

2. ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยทรัพยากรที่มีอยู่นี้ หมายถึง วัสดุพื้นบ้านที่นำมาปรับใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการภูมิปัญญาชาวบ้าน อาคารสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน หน่วยงานราชการที่เข้าไปดำเนินการในพื้นที่อยู่แล้ว เป็นต้น
3. ไม่ว่าจะการดำเนินงานฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนนี้จะเริ่มดำเนินงานโดยหน่วยงานใดก็ตาม แต่สุดท้ายแล้วโครงการนี้จะต้องดำเนินการโดยชุมชนเอง หน่วยงานภายนอกจะมีบทบาทเป็นเพียงผู้ให้ความรู้ สนับสนุนการอบรม ประสานงานและผู้รับการส่งต่อเท่านั้น
4. ต้องดำเนินการบนพื้นฐานของการให้สิทธิ โอกาสและความเสมอภาคแก่คนพิการ
5. การฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนมิได้เป็นโครงการที่ต้องพึ่งผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขา แต่พึ่งผู้มีประสบการณ์ในชุมชน เช่น ผู้ปกครอง คนพิการเอง หรือญาติคนพิการ หรือสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้ความสามารถในการดำเนินโครงการเอง

ในประเทศไทย “การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน” เกิดจากการที่รัฐบาลมีความต้องการขจัดปัญหาความยากจน จึงได้มีการปรับเปลี่ยนระบบการบริหารและสร้างกลไกเชื่อมโยงประชาชนในชุมชนให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน คนพิการก็ถือเป็นสมาชิกหนึ่งภายในชุมชนเช่นกัน แต่ประชากรกลุ่มนี้มักขาดโอกาสทางการพัฒนาอยู่เสมอ ๆ ซ้ำยังถูกมองว่าเป็นภาระของครอบครัว ชุมชนและสังคม “กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน” (Community Based Rehabilitation: CBR) จึงเป็นกลไกหนึ่งที่จะทำให้คนพิการสามารถเข้าถึงบริการของภาครัฐได้อย่างครบวงจร เหมาะสม และตรงตามความต้องการจำเป็น

องค์การคริสโตเฟิล บลินเด็น มิสชัน (Christoffel Blindenmission: CBM) ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งที่ได้นำแนวคิดนี้มาปฏิบัติอย่างจริงจัง และยังได้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานในประเทศที่กำลังพัฒนาทั่วโลก และประเทศไทยได้สนับสนุนให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ดำเนินการตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2542 ซึ่งประสบผลสำเร็จด้วยดี และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยสำนักส่งเสริมและพิทักษ์คนพิการ ร่วมกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดในพื้นที่เป้าหมายขยายผลการดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา²⁷ โดยมีเหตุผลการทำงาน ดังต่อไปนี้

²⁷ กลุ่มการส่งเสริมศักยภาพคนพิการ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์คนพิการ สำนักส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, คู่มือเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินงานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน [Online]. สำนักส่งเสริมและพิทักษ์คนพิการ, 2549. แหล่งที่มา: http://www.oppd.opp.go.th/pwd/worddocument/MD6_2_3.doc [เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม 2550]

1. จำนวนคนพิการในชนบทมีจำนวนมาก
2. บริการที่รัฐให้แก่คนพิการที่มีอยู่เดิมนั้นไม่ทั่วถึง และคนพิการไม่สามารถเข้าถึงบริการเหล่านั้นได้
3. การดูแลฟื้นฟูในศูนย์หรือโรงพยาบาลต้องใช้งบประมาณและบุคลากรมาก
4. คนพิการ ครอบครัว และชุมชนของคนพิการขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ
5. ความยากลำบากในการกลับสู่สังคมเดิมของคนพิการหลังจากได้รับบริการ
6. ชุมชนของคนพิการมีศักยภาพเพียงพอในการดูแลสมาชิกของตนเอง แต่ไม่ได้มีการนำศักยภาพเหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ดำเนินงานภายใต้ “โครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน” เพื่อให้บริการคนพิการแบบครบวงจรในระดับชุมชน โดยใช้รูปแบบของ “อาสาสมัครพัฒนาสังคมฯช่วยเหลือคนพิการ” (อพมก.) ซึ่งภารกิจหลักของ อพมก. ในการให้ความช่วยเหลือ ดูแล ฟื้นฟู และพัฒนาคนพิการ มี 11 ภารกิจหลักได้แก่ การค้นหาคนพิการโดยชุมชน การจดทะเบียนคนพิการ ประสานงานกับคนพิการ/ครอบครัว/อบต. และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาปัญหาและความต้องการ การจัดทำแผนบุคคลการฝึกทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการแต่ละประเภท การส่งเสริมเข้าถึงระบบสุขภาพหลักประกัน 30 บาท การได้รับอุปกรณ์เครื่องช่วยคนพิการ การเตรียมความพร้อมเข้าระบบโรงเรียนการฝึกทักษะอาชีพสำหรับคนพิการ และการกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มในชุมชน เป็นต้น

กระบวนการการดำเนินงานเพื่อให้การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนมีความยั่งยืนมีรูปแบบการดำเนินงานใน 3 กิจกรรม คือ

กิจกรรมที่ 1 การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนเพื่อให้บริการคนพิการแบบครบวงจรในชุมชนของพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นกิจกรรมการอบรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมฯช่วยเหลือคนพิการเพื่อให้ความรู้และเพิ่มพูนทักษะในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครฯ โดยแบ่งการอบรมเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เป็นการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับคนพิการและสิทธิขั้นพื้นฐานของคนพิการ หน่วยงานที่ให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางด้านการแพทย์ การศึกษา การอาชีพและสังคม รวมทั้งการปฏิบัติงานกับครอบครัวและชุมชน

ระยะที่ 2 เน้นการฝึกทักษะเพื่อให้สามารถช่วยเหลือคนพิการและแนะนำครอบครัวคนพิการในการฟื้นฟูสมรรถภาพ และการประกอบกิจวัตรประจำวัน รวมทั้งการกระตุ้นการมีส่วนร่วมและสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน

กิจกรรมที่ 2 การส่งเสริมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนเพื่อให้บริการคนพิการแบบครบวงจรของของพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. นอกเหนือจากการดำเนินงานในภารกิจหลักขอ อพมก. การดำเนินการในกิจกรรมปีที่ 2 เน้นการจัดทำแผนชุมชนเพื่อพัฒนาคนพิการ โดยการส่งเสริมให้ประชาคมร่วมกันในการจัดทำแผนชุมชนด้านคนพิการ และผลักดันเพื่อให้มีการนำแผนชุมชนสู่แผนการดำเนินงานขององค์กรปกครองท้องถิ่น

กิจกรรมที่ 3 การส่งเสริมความมั่นคงในชีวิตคนพิการ ครอบครัว และชุมชน เพื่อให้เกิดเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินงานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน ที่จะเป็นแนวทางให้การดำเนินงานมีความยั่งยืน

แนวคิดนี้จึงถือเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากองค์ความรู้ในด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน(CBR) สามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินงานช่วยเหลือคนพิการที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล หรือไม่สามารถเข้าถึงบริการและการฟื้นฟูสมรรถภาพ หรือแม้แต่คนพิการที่อยู่ในชุมชนเมืองและชนบททั่วไป โดยกระบวนการดังกล่าวจะทำให้คนพิการได้รับ การช่วยเหลือดูแล ฟื้นฟู และพัฒนาที่บ้านและชุมชนของตนเอง

2.4.4 แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์

แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์²⁸ (Human Security) มีที่มาจากความไม่พึงพอใจกับการใช้ “รายได้ประชาชาติ” (National Income) หรือ “รายได้ของบุคคล” (Personal Income) เป็นปัจจัยหลักในการวัดความเจริญก้าวหน้าของประเทศหรือของสังคมหนึ่ง ๆ หรือก็คือความไม่พึงพอใจกับการพัฒนาที่เอา “เงิน” เป็นหลักสำคัญ นั่นเอง

แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ ได้รับการผลักดันจากองค์การภาคเอกชนจากหลายภาคส่วนซึ่งได้รับการชานรับโดย “โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ” (United Nations Development Program: UNDP) โดยมีเป้าหมายเกี่ยวกับความมั่นคงมนุษย์ตามคำนิยามขององค์การสหประชาชาติ 2 ประการคือ

²⁸ ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, “ความมั่นคงของมนุษย์,” เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปี 2546 เสนอที่ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี 29-30 พฤศจิกายน 2546.

1. มนุษย์ทุกคนต้องปลอดภัยจากความกลัว (Freedom from Fear)
2. ปลอดภัยจากความขาดแคลนหรือความต้องการ (Freedom from Want)

แนวคิด “ความมั่นคงของมนุษย์” โดย UNDP ที่ปรากฏในรายงาน “Human Development Report 1994” ประกอบด้วย 7 ประการ ดังนี้

1. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic Security)
2. ความมั่นคงทางอาหาร (Food Security)
3. ความมั่นคงทางสุขภาพ (Health Security)
4. ความมั่นคงทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (Environmental Security)
5. ความมั่นคงส่วนบุคคล (Personal Security)
6. ความมั่นคงทางสังคม (Community Security)
7. ความมั่นคงทางการเมืองการปกครอง (Political Security)

ต่อมาในการประชุมสุดยอดว่าด้วยการพัฒนาสังคม เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2538 ที่กรุงโคเปนเฮเกน ประเทศเดนมาร์ก โดยมองว่ารายได้ การศึกษา ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เสื้อผ้า ตลอดจนบรรดาวัตถุอื่น ๆ ทั้งหมดที่คนเราต้องการ และแม้กระทั่งการมีอายุที่ยืนยาวจะไม่มี ความหมายเท่าใด หากชีวิตมนุษย์ไร้ “ความมั่นคง” ซึ่งความมั่นคงนี้ถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของ ชีวิตมนุษย์ทุกคน ประกอบด้วย 5 ประการสำคัญ ดังนี้

1. ความมั่นคงทางสุขภาพ หมายถึง ความไม่เป็นโรคร้ายแรง ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย ถึงขั้นเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพหรือการดำเนินชีวิตตามปกติ
2. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ หมายถึง มีช่องทางเลี้ยงชีพหรือมีรายได้เพียงพอ แก่ความจำเป็นพื้นฐานของตนเองและครอบครัว อันประกอบด้วยปัจจัย 4 เป็นอย่างน้อย โดยไม่มี ภาระหนี้สินที่เกินกำลังส่งคืน รวมทั้งมีหลักประกันความมั่นคงของรายได้ในอนาคตตามสมควร
3. ความมั่นคงทางสังคม หมายถึง ซึ่งรวมถึงความมั่นคงของครอบครัวและ ชุมชน ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขในสังคม
4. ความมั่นคงทางการเมืองการปกครอง หมายถึง การมีสิทธิเสรีภาพเพียงพอ ไม่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน มีความยุติธรรมเสมอภาคในสังคม ประเทศชาติมีความมั่นคงปลอดภัย จากการรุกรานหรือการทำให้แตกสลาย เป็นต้น
5. ความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยอย่างต่อเนื่อง ต่อการประกอบอาชีพและการ ดำเนินชีวิต โดยไม่เกิดความเสื่อมโทรมจนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อความมั่นคงด้านอื่น ๆ

จากการปฏิรูประบบราชการไทย และได้มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 รัฐบาลได้มีการก่อตั้งกระทรวงใหม่ขึ้นคือ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาสังคม สร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคม การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพและความมั่นคงในชีวิต สถาบันครอบครัวและชุมชน ซึ่งในวงกรณานานาชาติได้ให้การยกย่องว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าอย่างมาก และเป็นประเทศแรกของโลกที่แสดงความเอาใจจริงในการสร้างความมั่นคงของมนุษย์ โดยได้ใช้ “แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์” มาเป็นแนวคิดในการก่อตั้งกระทรวง และได้นำแนวคิดนี้มาใช้ในการดำเนินนโยบายแห่งชาติ²⁹

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ดำเนินการศึกษา มาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวคิด ทฤษฎีในประเทศและต่างประเทศ ร่วมกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีสาระว่า “ความมั่นคงของมนุษย์” หมายถึง การที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาศักยภาพตนเอง ประกอบด้วย 10 มิติ ดังนี้

1. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการมีงานทำและรายได้ หมายถึง การได้ทำงานที่มั่นคงและมีความสุขหรือพอใจในงาน มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัว มีเงินออมสำหรับอนาคต ปราศจากหนี้สินที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้
2. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านครอบครัว หมายถึง ความรักใคร่ปรองดอง ความรับผิดชอบและปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ การเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน การไม่ใช้ความรุนแรงในทุกรูปแบบ
3. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสุขภาพอนามัย หมายถึง การมีสุขภาพที่ดี การมีสุขภาพจิตที่ดี การมีหลักประกันด้านสุขภาพอนามัยอย่างเท่าเทียมและพอเพียง ประชากรไม่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยทางกายและจิต การปฏิบัติตนที่มีส่วนส่งเสริมสุขภาพกายและจิต
4. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการศึกษา หมายถึง ประชากรได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม มีการศึกษาที่พอเพียงต่อการครองชีวิต ได้รับการศึกษาและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

²⁹ ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, “ความมั่นคงของมนุษย์,” เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปี 2546 เสนอที่ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี 29-30 พฤศจิกายน 2546.

5. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หมายถึง การปลอดภัยต่อการประทุษร้ายต่อร่างกาย และทรัพย์สิน

6. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม หมายถึง มีสิทธิครอบครองที่อยู่อาศัยที่มีมาตรฐาน พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานโดยเฉพาะน้ำสะอาดอย่างทั่วถึง สิ่งแวดล้อมปราศจากมลพิษ

7. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิและความเป็นธรรม หมายถึง ปลอดภัยจากการถูกละเมิดและการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบ มีหลักประกันและการคุ้มครองสิทธิ กลไกที่แก้ปัญหาข้อขัดแย้งด้านสิทธิที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

8. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง การมีเวลาพักผ่อนที่ปลอดภัยจากภารกิจที่เพียงพอ มีเวลาติดตามข่าวสารทางสังคมวัฒนธรรม มีเวลาทำจิตใจให้สงบ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติศาสนกิจ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนและสังคม

9. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การมีบุคคลที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ มีระบบบริการสังคมที่ให้การคุ้มครองและเข้าถึงได้ในเวลาอันรวดเร็ว มีความรู้สึกถึงคุณค่าของชีวิตและมีความสุขในชีวิต

10. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการเมืองและธรรมาภิบาล หมายถึง ส่งเสริมการใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างบริสุทธิ์ในทุกระดับ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการรวมกลุ่มทางการเมือง ส่งเสริมการติดตามข่าวสารทางการเมืองของประชากร สร้างความโปร่งใส ตรวจสอบได้และความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ต่อมาหลังจากที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจของเอเชียไปทั่วโลก รายงาน "การพัฒนา มนุษย์ พ.ศ. 2542 (ค.ศ. 1999)" ของ UNDP ได้มีการกล่าวถึงความมั่นคงของมนุษย์อีกครั้งหนึ่ง โดยในรายงานฉบับนี้ได้กล่าวถึง "ความไม่มั่นคงของมนุษย์" โดยชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนา ได้เผชิญกับความไม่มั่นคงอะไรบ้างในกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งจำแนกออกได้ 7 ประการได้แก่³⁰

1. ความผันผวนทางการเงินและความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ
2. ความไม่มั่นคงทางอาชีพและรายได้
3. ความไม่มั่นคงทางสุขภาพ
4. ความไม่มั่นคงทางวัฒนธรรม

³⁰ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, "ประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์ เหตุการณ์และแนวโน้มประเทศไทย มกราคม - มิถุนายน 2547 เรื่อง ความมั่นคงของมนุษย์ : ยุทธศาสตร์ใหม่การพัฒนา", หน้า 15

5. ความไม่มั่นคงส่วนบุคคล
6. ความไม่มั่นคงทางสิ่งแวดล้อม
7. ความไม่มั่นคงทางการเมืองและชุมชน

และในรายงานการพัฒนาคน พ.ศ. 2543 (ค.ศ. 2000) ที่ใช้ชื่อว่า "สิทธิมนุษยชนกับการพัฒนาคน - เพื่อเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่น (Solidarity)" เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิมนุษยชน การพัฒนาคน และความมั่นคงของมนุษย์เข้าไว้ด้วยกัน โดยเห็นว่าสิทธิมนุษยชนและการพัฒนาคนมีวิสัยทัศน์และจุดประสงค์ร่วมกันคือ เป็นการสร้างความมั่นคงแก่เสรีภาพ การกินดีอยู่ดีและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ โดยจำแนกความมั่นคงทางเสรีภาพออกเป็น 7 ประการ คือ³¹

1. เสรีภาพจากการกีดกัน
2. เสรีภาพจากความต้องการ
3. เสรีภาพในการพัฒนาและการประจักษ์ศักยภาพแห่งตน
4. เสรีภาพจากความหวาดกลัว
5. เสรีภาพจากความอยุติธรรมและการละเมิดการปกครองโดยกฎหมาย
6. เสรีภาพทางความคิด การพูดและการรวมกลุ่ม
7. เสรีภาพในการทำงานที่เหมาะสม ไม่ถูกขูดรีด

จะเห็นได้ว่า "แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์" นี้ เป็นแนวคิดใหม่ที่ได้รับ ความสนใจอย่างต่อเนื่อง และได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในแต่ละช่วงเวลา โดยแนวคิดนี้ได้มองว่า เงินไม่ใช่สิ่งที่จะสามารถวัดความมั่นคงของมนุษย์ได้ แต่ต้องดูที่ว่าคุณในสังคมอยู่กันอย่างไร สุขภาพร่างกายเป็นอย่างไร มีอาหาร มีงาน มีรายได้เพียงพอกับการดำรงชีวิตหรือไม่ รวมถึงการมีสิทธิและการมีส่วนร่วมในสังคมด้วย เป็นต้น

³¹ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, "ประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์ เหตุการณ์และแนวโน้มประเทศไทย มกราคม - มิถุนายน 2547 เรื่อง ความมั่นคงของมนุษย์ : ยุทธศาสตร์ใหม่การพัฒนา", หน้า 15

2.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้ทบทวนงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง โดยแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง

สุปริดา คงธรรม³² ได้ศึกษาเรื่อง “ปัญหาความต้องการและอุปสรรคของคนพิการที่ได้รับการฝึกอาชีพในศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” จากความคิดเห็นของคนพิการพบว่า รัฐควรจัดประชาสัมพันธให้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายเกี่ยวกับบริการฝึกอาชีพสำหรับคนพิการ รวมทั้งปรับปรุงวัสดุการเรียนการสอนให้ดีขึ้น คนพิการส่วนใหญ่อยากไปประกอบอาชีพของตนเองและต้องการความช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ ต้องการเงินเพื่อการลงทุน ต้องการการจัดหางาน ด้านความเห็นของครูฝึกนั้น พบว่า ระยะเวลาอุปกรณ์ สถานที่ฝึกนั้นยังไม่เหมาะสม การฝึกอาชีพในศูนย์ยังไม่ตรงกับตลาดแรงงาน และที่สำคัญคือ สังคมยังไม่ยอมรับในความสามารถของคนพิการอย่างแท้จริง ทำให้คนพิการยังคงเป็นภาระของสังคม

นพวรรณ วังสะวิบูลย์³³ ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของคนพิการต่อสิทธิมนุษยชน ศึกษากรณี ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง จ.สมุทรปราการ” ศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชนโดยกลุ่มเป้าหมายเป็นคนพิการที่เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพ เพื่อเป็นการขยายความคุ้มครองทั้งทางด้านการปฏิบัติต่อคนพิการ และการขยายความคุ้มครองด้านกฎหมายต่อคนพิการ เป็นแนวทางในการลดการกีดกัน และเป็นการเลือกปฏิบัติทางสังคมที่คนพิการสามารถได้รับความคุ้มครองเพิ่มมากยิ่งขึ้น

³² รังสิมา ศรีพทุทธ์เกียรติ, “ความเป็นไปได้ของนายจ้างในการรับคนพิการเข้าทำงานในนิคมอุตสาหกรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีอุตสาหกรรมบางชันและลาดกระบัง” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีสังคม(เกริก), 2537), หน้า 22

³³ นพวรรณ วังสะวิบูลย์, “ความคิดเห็นของคนพิการต่อสิทธิมนุษยชน: ศึกษากรณีศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2545)

2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัว การมองตนเองและวิถีชีวิตคนพิการ

ดวงกมล เวชบรรยงรัตน์³⁴ ได้ศึกษา เรื่อง “การมองตนเองของคนพิการในกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพ” ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพและการฝึกอาชีพที่ได้จัดให้แก่คนพิการนั้นสามารถทำให้คนพิการพัฒนาการมองตนเองในสังคมได้ ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว เพื่อน ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ สถานสงเคราะห์คนพิการและทุพพลภาพ รวมทั้งสังคมทั่วไปได้ คนพิการที่มีการประกอบอาชีพแล้วจะมีการมองตนเองในระดับดีที่สุดทุกด้าน รองลงมา คือ คนพิการกลุ่มที่จบการฝึกอาชีพมาใหม่ ๆ และกลุ่มที่มองตนเองด้อยที่สุด คือ กลุ่มคนพิการที่ยังไม่ได้รับการฝึกอาชีพ ในบรรดากลุ่มอาชีพที่ได้ศึกษา คือ รับราชการ ค้าขาย และรับจ้าง นั้น ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า คนพิการเป็นบุคคลที่ควรให้ความสงสารและช่วยเหลือ สำหรับความคิดเห็นในด้านการยอมรับคนพิการในสังคมไทยนั้นส่วนใหญ่เห็นว่า คนพิการได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น และด้านการสงเคราะห์ คนพิการก็มีความเจริญก้าวหน้าไปมากเช่นกัน

โกมินทร์ ชาวนาใต้³⁵ ศึกษาเรื่อง “การปรับตัวด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจของลูกจ้างพิการที่ได้รับอุบัติเหตุจากการทำงาน: ศึกษาเฉพาะกรณีลูกจ้างที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพจากศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนงาน กรมแรงงาน” ผลวิจัยพบว่า สังคมมีแนวคิดที่คนพิการมีคุณค่าสามารถพัฒนาให้เกิดประโยชน์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกจ้างพิการซึ่งเคยมีความรู้ความสามารถมาก่อน สามารถที่จะใช้อวัยวะที่เหลืออยู่นั้นให้เกิดประโยชน์และสามารถช่วยเหลือตนเองไม่เป็นภาระต่อครอบครัวและสังคม โดยอาศัยหลักการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทั้งด้านการแพทย์ การศึกษา สังคมและอาชีพ โดยแต่ละหน่วยงานจะมีการให้การฟื้นฟูสมรรถภาพด้วยวิธีการที่แตกต่างกันออกไป สำหรับศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนงานนั้นเน้นความสำคัญที่การฟื้นฟูสมรรถภาพลูกจ้างพิการให้สามารถใช้อวัยวะที่เหลืออยู่นั้นให้เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพต่อไปได้โดยดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านการแพทย์ทันทีที่ลูกจ้างหายเป็นปกติ พร้อมทั้งการฟื้นฟูทางด้านอาชีพและจิตใจควบคู่ไปด้วย โดยมีการพัฒนาเป็นขั้นเป็นตอนให้เหมาะสมกับความสามารถ ความถนัด และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน พร้อมทั้งให้บริการจัดหางานและประสานงานกับนายจ้างอย่างใกล้ชิดด้วย ส่วนปัญหาที่พบ นอกจาก

³⁴ ดวงกมล เวชบรรยงรัตน์, “การมองตนเองของคนพิการในกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหามบัณฑิต คณะสังคมวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522)

³⁵ โกมินทร์ ชาวนาใต้, “การปรับตัวด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจของลูกจ้างพิการที่ได้รับอุบัติเหตุจากการทำงาน: ศึกษาเฉพาะกรณีลูกจ้างที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพจากศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนงาน กรมแรงงาน” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหามบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531)

การปรับตัวทางด้านจิตใจแล้ว ยังมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและปัญหาการที่สังคมไม่ยอมรับ ลูกจ้างพิการอีกด้วย

โสภาส พิมลวิชยาภิจ³⁶ ได้ศึกษา เรื่อง “การปรับตัวทางสังคมของคนพิการในศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ” พบว่า ยิ่งคนพิการมีระดับความพิการน้อยเพียงใดก็ยิ่งปรับตัวทางสังคมมากขึ้นเพียงนั้น ยิ่งคนพิการมีระยะเวลาความพิการมากกว่าเพียงใดก็ยิ่งปรับตัวทางสังคมมากขึ้นเพียงนั้น ยิ่งคนพิการมีเครือข่ายทางสังคมมากกว่าเท่าไรก็ยิ่งปรับตัวทางสังคมมากขึ้นเพียงนั้น ยิ่งคนพิการไม่ยอมรับบทบาทคนป่วยเพียงใดก็ยิ่งปรับตัวทางสังคมมากขึ้นเพียงนั้น และยิ่งคนพิการมีการนับถือตนเองมากเพียงใดก็ยิ่งปรับตัวทางสังคมสูงขึ้นเพียงนั้น

สุรภา กษานติกุล³⁷ ได้วิจัยเรื่อง “การปรับตัวในการทำงานของคนพิการที่ทำงานในสถานประกอบการตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ศึกษาเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า คนพิการมีการปรับตัวในการทำงานทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการปรับตัวกับลักษณะงาน ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน หรือการปรับตัวเข้ากับนโยบายและกฎระเบียบขององค์กรอยู่ในระดับสูง ในการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวในการทำงานของคนพิการพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวในการทำงานของคนพิการ ส่วนรายได้และประเภทของความพิการมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวในการทำงานของคนพิการ อีกทั้งสัมพันธ์ภาพในครอบครัว และการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวในการทำงานของคนพิการ

อัศรพรรณ ขวัญชื่นและสุภรธรรม มงคลสวัสดิ์³⁸ ได้ศึกษา เรื่อง “วิถีชีวิตและสวัสดิการของคนพิการทางกาย กรณีศึกษากลุ่มนอกร่างกาย” เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกคนพิการทางการเคลื่อนไหว 7 กรณีศึกษา แบ่งเป็นเพศชาย 4 คน และเพศหญิง 3 คน ผลการวิจัยพบว่า ด้านเจตคติของครอบครัวต่อคนพิการนั้น จะคิดว่าคนพิการไม่สามารถเลี้ยงชีพและใช้ชีวิตอิสระได้ จึงมีการเลี้ยงดูแบบปกป้องไม่给人พิการได้ออกไปเผชิญกับสังคม ซึ่งนับเป็นการปิดกั้นโอกาสทางการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถของคนพิการ คนพิการในบาง

³⁶ โสภาส พิมลวิชยาภิจ, “การปรับตัวทางสังคมของคนพิการในศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539)

³⁷ สุรภา กษานติกุล, “การปรับตัวในการทำงานของคนพิการที่ทำงานในสถานประกอบการ ตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ศึกษาเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542)

³⁸ อัศรพรรณ ขวัญชื่นและสุภรธรรม มงคลสวัสดิ์, “รายงานวิจัยกรณีศึกษา กลุ่มนอกร่างกาย วิถีชีวิตและสวัสดิการของคนพิการทางกาย” (กรุงเทพฯ : 2546)

ครอบครัวไม่ได้รับการยอมรับและความรักจากคนในครอบครัวแต่ถูกมองว่าเป็นผู้ที่นำความหายนะมาสู่ครอบครัว และมักถูกดูต่ำ และถูกเหยียดหยามอยู่เสมอ ด้านอุปสรรคทางกายภาพส่วนใหญ่ไม่สามารถออกจากบ้านได้เนื่องจากสภาพแวดล้อมภายนอกไม่เอื้ออำนวย เช่น ระบบขนส่งสาธารณะ และสถานที่สาธารณะต่าง ๆ ด้านการบริการทางการแพทย์ พบว่า คนที่พิการจากการประสบอุบัติเหตุ หากได้รับการและการช่วยเหลือที่มีคุณภาพและทันท่วงที ผู้นั้นอาจจะไม่พิการหรือมีความพิการที่ไม่รุนแรง ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วคนพิการจะได้รับเพียงการรักษาในเบื้องต้นและต้องกลับบ้านด้วยสภาพที่ยังคงต้องเป็นภาระกับผู้อื่น ด้านการศึกษา คนพิการยังคงได้รับการศึกษาน้อย และไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาต่อหลังจากมีความพิการ บางคนแม้มีโอกาสและได้รับความช่วยเหลือด้านการศึกษาจากหน่วยงานต่าง ๆ แต่สภาพแวดล้อม ความพร้อมของสถานศึกษา และบุคคลกร ก็ไม่เอื้ออำนวยสำหรับคนพิการ ด้านการมองตนเองของคนพิการนั้น พบว่า คนพิการทุกคนจะมองว่าตนเองมีคุณค่าไม่ต่างไปจากสมาชิกอื่น ๆ ในสังคม แม้ว่าจะมีความพิการแต่สามารถสร้างคุณประโยชน์และคุณงามความดีกับสังคมได้

2.5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาชีพและการจ้างงาน

รังสิมา ศรีพทุทธิเกียรติ³⁹ ได้ศึกษาเรื่อง “ความเป็นไปได้ของนายจ้างในการรับคนพิการเข้าทำงานในนิคมอุตสาหกรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีอุตสาหกรรมบางชั้นและลาดกระบัง” ผลการวิจัยพบว่า ลูกจ้างพิการที่เคยได้รับการฝึกอาชีพแล้วนั้นมักได้รับการสอนในภาคทฤษฎีเพียงพอแต่ในภาคปฏิบัตินั้นได้รับการฝึกที่น้อยเกินไป แต่คนพิการเหล่านั้นมักจะมีสติปัญญาในการเรียนรู้และมีการปรับตัวได้ในระดับดี และมีความอดทนในการทำงานค่อนข้างสูงเพราะว่าเข้าใจในปมด้อยของตนเองดี ด้านอารมณ์นั้นมีความกังวลและกลัวใจในความพิการทำให้บางครั้งเป็นคนที่เจ้าอารมณ์ หงุดหงิดง่าย ด้านสภาพสังคมและจิตใจของลูกจ้างพิการ นายจ้างมักต้องการลูกจ้างที่มีนิสัยที่มีความรับผิดชอบและมีระเบียบวินัยในการทำงานสูง รองลงมา คือ มีความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน เชื่อฟัง สุภาพอ่อนน้อม มนุษย์สัมพันธ์ดี มีความคิดสร้างสรรค์ ด้านความรู้ความสามารถในการทำงาน นายจ้างต้องการคนพิการที่มีประสบการณ์ในการทำงานมาก่อนเป็นอันดับแรก และมีความรู้ในภาคปฏิบัติและทฤษฎีเพียงพอในลำดับต่อมา แต่จากการศึกษาพบว่า ลูกจ้างพิการมักขาดคุณสมบัติด้านประสบการณ์ในการทำงาน เนื่องจากได้รับการฝึกในภาคปฏิบัติที่ศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการน้อยเกินไป

³⁹ รังสิมา ศรีพทุทธิเกียรติ, “ความเป็นไปได้ของนายจ้างในการรับคนพิการเข้าทำงานในนิคมอุตสาหกรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีอุตสาหกรรมบางชั้นและลาดกระบัง” (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีสังคม(เกริก) 2537)

วาสนา ตะเกาพงษ์⁴⁰ ได้วิจัยเรื่อง “การสร้างโอกาสการมีงานทำของคนพิการ” ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเป้าหมาย คือ เจ้าของสถานประกอบการ ผู้จัดการฝ่ายบุคคล และเจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคลเห็นด้วยกับการจ้างงานคนพิการและการบังคับใช้พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 แต่เมื่อพิจารณาถึงนโยบายของสถานประกอบการและความยากลำบากในการรับคนพิการเข้าทำงาน พบว่า นายจ้างส่วนใหญ่ไม่ต้องการรับคนพิการเข้าทำงาน อันเนื่องมาจากผลประโยชน์ทางธุรกิจเป็นสำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ว่านายจ้างจะมีเจตคติที่ดีต่อคนพิการ และมีพ.ร.บ.การฟื้นฟู แต่ในทางปฏิบัติแล้วเป็นการยากที่นายจ้างจะจ้างคนพิการเข้าทำงาน

สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์⁴¹ ได้ศึกษา เรื่อง “แนวทางการส่งเสริมอาชีพคนพิการ” พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของคนพิการคือ เจตคติของครอบครัว ชุมชน และสังคมส่วนมาก เป็นไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ทำให้คนพิการขาดโอกาสทางการศึกษา ไม่ได้รับการพัฒนาและขาดการเอาใจใส่อย่างจริงจังและต่อเนื่องจากรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้บริการด้านการส่งเสริมอาชีพคนพิการขาดทั้งคุณภาพและปริมาณ คนพิการและสถานประกอบการยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของแต่ละฝ่ายได้ เนื่องจากขาดข้อมูลข่าวสาร และขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจ้างงานคนพิการ

2.5.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและการปฏิบัติตามกฎหมาย

สุวิมล วิมลกาญจนานา⁴² ได้ศึกษาเรื่อง “การติดตามผลการใช้สิทธิประโยชน์ด้านอาชีพตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534” เก็บข้อมูลภาคสนามโดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่กำลังได้รับการฝึกอาชีพ กลุ่มที่ผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพและอยู่ระหว่างหางาน และกลุ่มลูกจ้างพิการที่ทำงานในสถานประกอบการแล้ว พบว่า ปัญหาที่คนพิการพบมีความคล้ายคลึงกันทั้ง 3 กลุ่ม คือ ปัญหาเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ไม่พอใช้ ขาดเงินลงทุนประกอบอาชีพ วงเงินที่ให้กู้ไม่เพียงพอ ปัญหาสังคม ได้แก่ การไม่ยอมรับความสามารถของคนพิการในสังคม เจ้าหน้าที่ที่ทำงานด้านคนพิการ นายจ้างที่รับคนพิการเข้าทำงาน รวมถึงระบบ

⁴⁰ วาสนา ตะเกาพงษ์, “การสร้างโอกาสการมีงานทำของคนพิการ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537)

⁴¹ เพ็ญกัญ ยาหยี, “การพัฒนาการเข้าถึงสิทธิตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534: ศึกษากรณีนิคมในสมบูรณ จังหวัดขอนแก่น,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548)

⁴² สุวิมล วิมลกาญจนานา, “การติดตามผลการใช้สิทธิประโยชน์ด้านอาชีพตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541)

สาธารณูปการ สาธารณูปโภค ระบบขนส่งยังไม่เชื่อมต่อคนพิการเท่าใดนัก และสุดท้ายคือปัญหาด้านจิตใจได้แก่ ปัญหาในการปรับตัวในชีวิตประจำวัน เพื่อน สังคม และระบบการทำงาน

ปรีชา ภมรคล⁴³ ได้ศึกษาเรื่อง “ประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านการจ้างงานในสถานประกอบการเอกชน” พบว่า ประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ ด้านกลไกของรัฐไม่มีการกำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณของการดำเนินงานอย่างชัดเจน ทำให้ขาดการติดตามประเมินผลที่ดี ทำให้ปัญหาไม่ได้รับการแก้ไขปรับปรุง ด้านนายจ้างมีการรับคนพิการเข้ามาทำงานน้อยมาก แม้สถานประกอบการจะมีการรับคนพิการเข้ามาทำงานก็ตาม แต่ก็ไม่ครบตามจำนวนตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด นายจ้างขาดความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534

วิสูตร บุญญาพงษ์พันธ์⁴⁴ ได้ศึกษาเรื่อง “กฎหมายและการจำกัดสิทธิคนพิการในการมีงานทำ” ศึกษาแนวทางของกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพคนพิการในด้านการประกอบอาชีพ เน้นศึกษาความสัมพันธ์ การปรับตัว ทักษะคิดต่างๆ ของคนพิการตามกฎหมายพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537 และสิทธิโอกาสที่คนพิการควรได้รับจากสังคม ซึ่งเห็นได้ว่า สังคมมีส่วนช่วยในการสนับสนุนคนพิการตามแนวทางของกฎหมายเป็นอย่างดี

2.5.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเอง

เกษร พันธุ์⁴⁵ ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของคนพิการ” ผลการศึกษาพบว่า คนพิการส่วนมากมีการพึ่งตนเองทั้งด้านจิตใจ เศรษฐกิจ และสังคมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของคนพิการพบว่า ด้านปัจจัยส่วนบุคคล คือ อาชีพ ที่อยู่ อาศัย ประเภทความพิการ และระยะเวลาที่พิการ ปัจจัยด้านบทบาทหน้าที่ของครอบครัว ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม และปัจจัยด้านกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการต่างมีความสัมพันธ์ต่อการพึ่งตนเองของคนพิการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

⁴³ วารีย์ ปัญจผลินกุล, “การเข้าถึง (Access) บริการฟื้นฟูสมรรถภาพของคนพิการ : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ กรมประชาสงเคราะห์” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), หน้า 43

⁴⁴ วิสูตร บุญญาพงษ์พันธ์, “กฎหมายและการจำกัดสิทธิคนพิการในการมีงานทำ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2542)

⁴⁵ เกษร พันธุ์, “ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของคนพิการ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543)

สุกัญญา วิบูลย์พานิช⁴⁶ ศึกษาเรื่อง “อัตมโนทัศน์และการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของคนพิการ พบว่า คนพิการที่มีความรู้สึกนึกคิดต่อตัวเองโดยส่วนรวมดี จะมีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจที่ดีตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาข้อมูลในเชิงคุณภาพ คือ เมื่อคนพิการยอมรับสภาพร่างกายและสุขภาพของตน มีอารมณ์และจิตใจที่ดี มีความพึงพอใจในตนเอง และชีวิต รู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญ มีคุณค่าและศักดิ์ศรี มีความรู้ ความสามารถ และเป็นบุคคลที่มีประโยชน์ต่อครอบครัวและสังคม จะทำให้เกิดกำลังใจ มีร่างกายที่เข้มแข็ง มั่นใจในตัวเอง พยายามที่จะดูแลและช่วยเหลือตนเอง แก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง ทำให้สามารถเผชิญปัญหาและอุปสรรคในชีวิตได้ และมีความสนใจที่จะพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนเอง อันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ต่อไป และคนพิการที่ได้รับการสนับสนุนที่ดี โดยส่วนรวมจะมีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจที่ดีด้วย โดยการสนับสนุนนี้ประกอบด้วย การสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร คำแนะนำ กำลังใจ ทำให้คนพิการทราบแนวทางในการปฏิบัติตนที่ถูกต้อง มั่นใจไม่รู้สึกโดดเดี่ยว กล้าต่อสู้และเผชิญปัญหาและได้รับการสนับสนุนเงินและสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นในขณะที่คนพิการยังไม่สามารถหารายได้เอง

2.5.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงบริการและการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพ

กองวิชาการ กรมประชาสงเคราะห์^{47*} ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการจัดบริการสวัสดิการสังคมให้กับคนพิการและทุพพลภาพของกรมประชาสงเคราะห์: กรณีบริการในรูปสถาบัน” โดยศึกษาอุปสรรคและจุดอ่อนของรูปแบบและวิธีการจัดบริการสวัสดิการสังคมในรูปสถาบันให้กับคนพิการและทุพพลภาพที่มีอายุ 17 ปีขึ้นไปของกรมประชาสงเคราะห์ พบว่า ในการฝึกอาชีพนั้น ยังมีความขาดแคลนเครื่องมือ อุปกรณ์การฝึก และครูวิชาชีพ การฝึกอาชีพยังมีคุณภาพไม่เพียงพอ เรียนจบแล้วหางานทำยังไม่ค่อยได้ รวมทั้งขาดการประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอจึงควรที่จะปรับปรุงหลักเกณฑ์และระเบียบวิธีช่วยเหลือให้มีความคล่องตัวสามารถช่วยเหลือคนพิการได้รวดเร็วและกว้างขวางมากขึ้น

⁴⁶ เกษร พันธุ์, “ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของคนพิการ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), หน้า 32

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 23

* กรมประชาสงเคราะห์ ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

จันทร์ฉาย แยมอยู่⁴⁸ ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดสวัสดิการสังคมแก่คนพิการในทัศนะของบุคลากรสังกัดองค์กรบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดนนทบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมของการดำเนินงานจัดสวัสดิการสังคมแก่คนพิการขององค์กรบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดนนทบุรีอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการจัดด้านสุขภาพอนามัยมากที่สุด โดยเฉพาะการดำเนินงานของศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน รองลงมาคือ ด้านความมั่นคงทางสังคม โดยมีการจัดเบี้ยยังชีพแก่คนพิการ ด้านการศึกษา มีการสนับสนุนด้านอาหารเสริม ด้านปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานนั้นอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านบุคลากรมีปัญหามากที่สุด คือยังขาดประสบการณ์ในการดำเนินงานจัดสวัสดิการทางสังคมแก่คนพิการ ส่วนทัศนะของบุคลากรต่อแนวทางการพัฒนาจัดสวัสดิการนั้นจัดอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการบริหาร และควรมีการกำหนดโครงสร้างส่วนงานในการให้สวัสดิการแก่คนพิการให้ชัดเจน

สุธิดา จุฑามาต⁴⁹ ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานเชิงรุกของเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการจัดหางานแก่คนพิการ” ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนะต่อความสามารถของคนพิการ และความรู้แหล่งข้อมูลการมีงานทำของคนพิการ กับ การปฏิบัติงานเชิงรุกของเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการจัดหางานแก่คนพิการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นเจ้าหน้าที่จัดหางานจำนวน 60 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และสถิติวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลเรื่องการจัดหางานให้แก่คนพิการ คือ ทัศนคติต่อความสามารถของคนพิการ ด้านความพร้อมในการทำงาน ความรู้แหล่งข้อมูลมีไม่เพียงพอ รัฐบาลควรให้การสนับสนุนงบประมาณช่วยเหลือ

วาริ ปัญจะผลินกุล⁵⁰ ได้ศึกษาเรื่อง “การเข้าถึง(Access) บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ: ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการกรมประชาสงเคราะห์” ผลการศึกษาพบว่า คนพิการส่วนใหญ่เป็นคนพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหวและเป็นเพศชาย มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าเกณฑ์ ไม่ได้ประกอบอาชีพ และไม่มีรายได้ ปัญหาเรื่องข้อมูลข่าวสารเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการใช้ชีวิตของคนพิการเป็นอันดับแรก คือ

⁴⁸ จันทร์ฉาย แยมอยู่, “การจัดสวัสดิการทางสังคมแก่คนพิการในทัศนะของบุคลากรสังกัดองค์กรบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดนนทบุรี” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548)

⁴⁹ สุธิดา จุฑามาต, “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานเชิงรุกของเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการจัดหางานแก่คนพิการ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545)

⁵⁰ วาริ ปัญจะผลินกุล, “การเข้าถึงบริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ: ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการกรมประชาสงเคราะห์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543)

ไม่ได้รับคำแนะนำ ปรีกษาในการใช้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ รองลงมาเป็นเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ได้แก่ การเดินทางมารับบริการ และปัญหาที่สามคือปัญหาด้านบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ ประเด็นการเข้าถึงบริการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการแพทย์ การศึกษา สังคมและอาชีพ พบว่า การเข้าถึง และปัญหาการใช้บริการอยู่ในระดับปานกลาง ด้านทัศนคติภายหลังที่ผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพแล้ว พบว่า มีทัศนคติทางบวกต่อตนเอง คือ มีความรู้สึกภาคภูมิใจเมื่อได้รับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ และมีความสามารถพึ่งตนเองได้ มีอาชีพ มีรายได้เลี้ยงดูตนเอง และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือต่อผู้อื่นและสังคม

ชลลดา ชนะศรีรัตนกุล⁵¹ ได้ศึกษาเรื่อง "การเตรียมความพร้อมผู้พิการก่อนการประกอบอาชีพ" ผลการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ ปฏิบัติงานเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับผู้พิการก่อนการประกอบอาชีพ ทั้งด้านการแพทย์ การศึกษา สังคม และอาชีพ ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการแพทย์ และมีการปฏิบัติงานเป็นทีมสหวิชาชีพ นายจ้างที่รับคนพิการเข้าทำงานมีความพึงพอใจทางด้านสังคมของผู้พิการสูงกว่าด้านอาชีพ แต่นายจ้างก็มีความหวังว่าผู้พิการจะมีความพร้อมทั้งทางสังคมและอาชีพในระดับที่เท่า ๆ กัน โดยคาดหวังว่าผู้พิการจะไม่เป็นภาระให้แก่ นายจ้าง และสามารถที่จะรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายได้

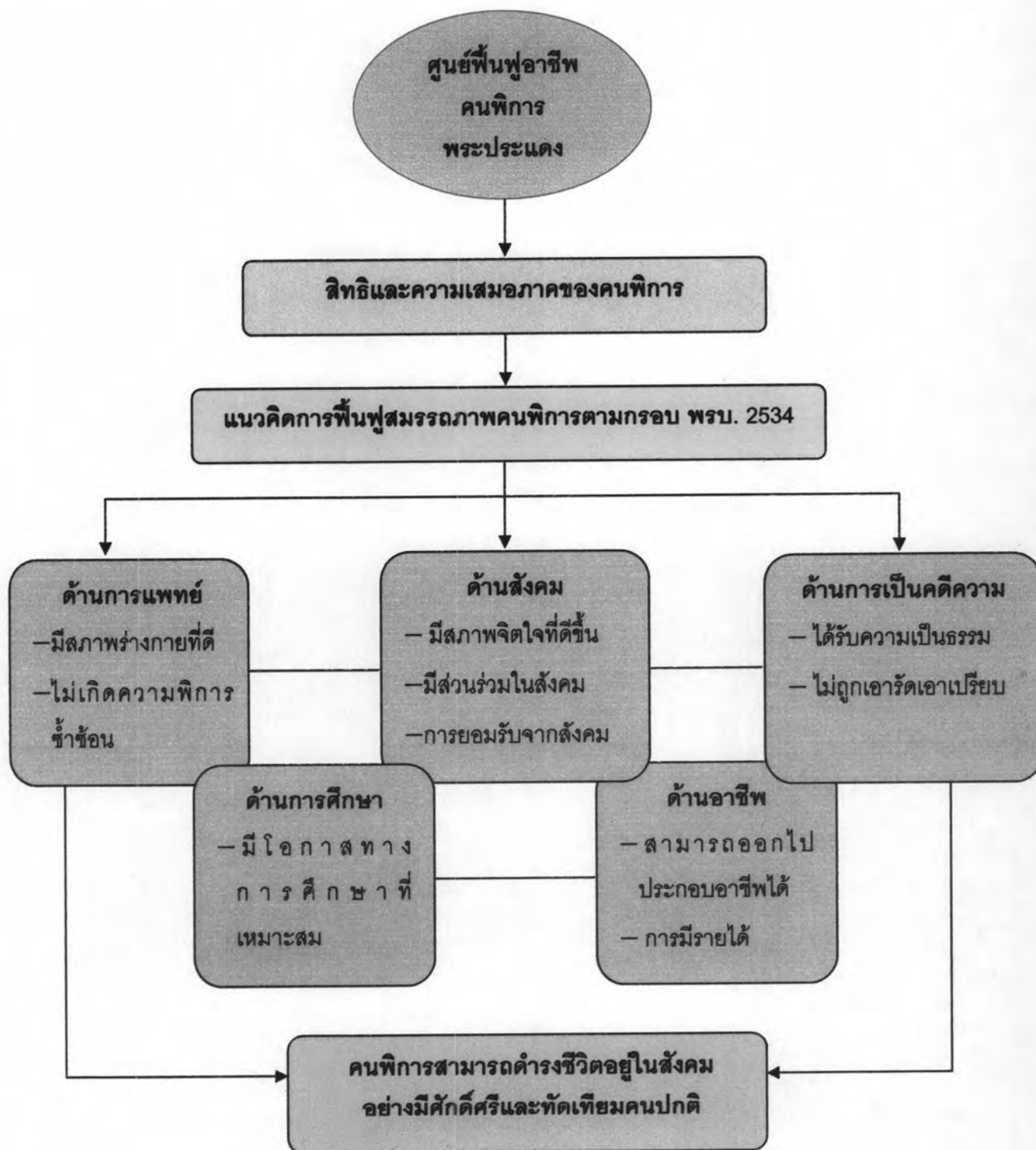
เพ็ญภาค ยานฮี⁵² ได้ศึกษา เรื่อง "การพัฒนาการเข้าถึงสิทธิตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534" พบว่า คนพิการส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เป็นความพิการทางกายและการเคลื่อนไหว สาเหตุมาจากโรคเรื้อน การศึกษาระดับประถมศึกษา ความรู้ของคนพิการต่อพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการและสิทธิตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มประชากรมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง โดยกลุ่มประชากรที่ศึกษามีความรู้เกี่ยวกับสิทธิทางการแพทย์มากที่สุด และความรู้เกี่ยวกับสิทธิทางการประกอบอาชีพกลุ่มประชากรมีความรู้ที่น้อยที่สุด ส่วนปัญหาการเข้าถึงสิทธิตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ในภาพรวมพบว่า กลุ่มประชากรที่ศึกษามีปัญหาการเข้าถึงในระดับปานกลาง โดยที่ปัญหาการเข้าถึงบริการทางการแพทย์มีปัญหามาก และปัญหาการเข้าถึงบริการทางสังคมมีปัญหในระดับปานกลาง

⁵¹ ชลลดา ชนะศรีรัตนกุล, "การเตรียมความพร้อมผู้พิการก่อนการประกอบอาชีพ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาระดับปริญญาโท คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548)

⁵² เพ็ญภาค ยานฮี, "การพัฒนาการเข้าถึงสิทธิตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534: ศึกษากรณีนิคมในสมบูรณ จังหวัดขอนแก่น," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาระดับปริญญาโท คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548)

2.6 กรอบแนวความคิด

ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดงเป็นองค์กรหรือหน่วยงานที่ถูกตั้งขึ้นเพราะ
 เล็งเห็นถึงความสำคัญของคนพิการ เนื่องจากคนพิการมักเป็นกลุ่มที่ถูกละเลยและมองข้าม
 ความสำคัญอยู่เสมอ คนพิการส่วนใหญ่ยังคงถูกทอดทิ้งหรือถูกจำกัดสิทธิและความเสมอภาค
 เสมอมา ดังนั้นศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดงจึงมีแนวคิดที่จะให้คนพิการได้รับโอกาส
 ในการเข้าถึงสิทธิและความเสมอภาคในด้านต่าง ๆ อย่างคนทั่วไป รวมถึงมีศักยภาพในตนเอง
 เพื่อจะได้ดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีและทัดเทียมกับคนปกติ ซึ่งการที่คนพิการจะไปถึง
 จุดหมายดังกล่าวได้นั้น ก็คือ ต้องให้การฟื้นฟูสมรรถภาพแก่คนพิการ ซึ่งในปีพ.ศ. 2534 ประเทศ
 ไทยได้มีการออกพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการขึ้น ทำให้คนพิการมีโอกาสดู
 จดทะเบียนคนพิการ เพื่อจะมีสิทธิในการได้รับการสงเคราะห์ การพัฒนาและการฟื้นฟูสมรรถภาพ
 คนพิการจากรัฐ

แนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการนี้ ได้ถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการปฏิบัติงาน
 ของศูนย์ ฯ ภายหลังจากที่มีการออกพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ทำให้
 การดำเนินงานของศูนย์ ฯ มีแนวทางในการปฏิบัติงานที่ชัดเจนมากขึ้นตามลำดับ โดยศูนย์ ฯ จะ
 ยึดหลักการดำเนินงานตามความในมาตราที่ 15 ที่มีการกล่าวถึงการให้บริการแก่คนพิการใน 5
 ด้าน อันประกอบไปด้วย บริการด้านการแพทย์ บริการด้านการศึกษา บริการด้านสังคม บริการ
 ด้านอาชีพ และบริการจากรัฐในการเป็นคดีความและในการติดต่อกับทางราชการ โดยทางศูนย์ ฯ
 จะเน้นการให้บริการใน 4 ด้าน ประกอบด้วย บริการด้านการแพทย์ ซึ่งทำให้คนพิการมีสภาพ
 ร่างกายที่ดีขึ้น และไม่เกิดความพิการซ้ำซ้อน บริการด้านการศึกษา ซึ่งทำให้คนพิการได้มีโอกาส
 เข้าถึงการศึกษาผ่านระบบบริการการศึกษาออกโรงเรียน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อคนพิการในการ
 ดำรงชีวิตต่อไป ทั้งการมีโอกาสในการศึกษาต่อหรือได้รับงานที่ดี และลดโอกาสในการถูกเอารัด
 เอาเปรียบจากความไม่รู้หนังสือ เป็นต้น บริการด้านสังคม โดยจะดำเนินการผ่านการจัดกิจกรรม
 ต่าง ๆ เพื่อให้คนพิการที่เข้ามารับการฝึกอาชีพได้มีส่วนร่วม ทำให้เกิดการเรียนรู้การใช้ชีวิตใน
 สังคมซึ่งจะทำให้คนพิการมีสภาพจิตใจที่ดีขึ้น กล่าวที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในสังคม รวมถึงการได้รับ
 การยอมรับจากสังคมต่อไป และบริการด้านอาชีพที่เป็นบทบาทหลักของการเป็นศูนย์ฟื้นฟูอาชีพ
 คนพิการพระประแดงนั่นเอง ส่วนในด้านบริการจากรัฐในการเป็นคดีความและในการติดต่อกับ
 ทางราชการนั้น ไม่ใช่บทบาทที่ศูนย์ ฯ ดำเนินการเป็นประจำ แต่หากภายหลังจากที่คนพิการเข้าไป
 ทำงานแล้วถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างหรือได้รับความไม่เป็นธรรมจากการทำงานแล้วมา
 ติดต่อกับทางศูนย์ ฯ ศูนย์ ฯ จะช่วยเหลือในการเจรจาไกล่เกลี่ย หรือติดต่อประสานงานกับทางกรม
 คุ้มครองแรงงานหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีความชำนาญมากกว่าดูแลต่อ

การให้บริการในด้านต่าง ๆ ของศูนย์ ฯ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น จะเป็นกระบวนการที่จัดให้กับคนพิการเพื่อให้คนพิการได้รับสิทธิและมีโอกาสอันเสมอภาคในสังคม สามารถนำวิชาความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพ และทักษะในการใช้ชีวิตในสังคมที่ได้รับจากการได้เรียนรู้จากการเข้ามาใช้ชีวิตภายในศูนย์ ฯ ตลอดระยะเวลาของการฝึกอาชีพไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป และช่วยให้คนพิการสามารถกลับมาดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีและมีความทัดเทียมกับคนปกติ